

Remedial Teaching
Praktijkonderzoek

**“Meer directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten
binnen Passend Onderwijs”**

Geschreven door: M.J.J.M. Claassen

Studentnummer: 2138101

Master Special Educational Needs (M SEN)

Fontys Opleidingscentrum speciale Onderwijszorg

Leerroute: Remedial Teaching

Begeleid door: J.M.C.G. van Vught

Juni 2010

Inhoudsopgave:

Samenvatting.....blz. 5

Inleiding.....blz. 6-7

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling.....blz. 8-11

- 1.1 Aanleiding
- 1.2 Probleemstelling
- 1.3 Onderzoeksvraag en deelvragen
- 1.4 De gewenste situatie
- 1.5 Eerdere studies over Passend Onderwijs
- 1.6 Relevante uitkomsten

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing.....blz. 12-29

- 2.1 Wat is Passend Onderwijs en hoe wordt het uitgevoerd?
- 2.2 Hoe wordt het Passend Onderwijs in andere landen binnen Europa aangepakt?
 - 2.2.1 De situatie omtrent inclusief onderwijs in Bulgarije, Bosnië en Herzegovina.
 - 2.2.2 De situatie omtrent Passend Onderwijs in Zweden.
 - 2.2.3 Een vergelijking tussen Nederland, en Bulgarije, Bosnië en Herzegovina en Zweden.
- 2.3 Wat wordt er verwacht van een leerkracht binnen Passend Onderwijs?
- 2.4 Volgens welke systemen wordt er in huidige zorg van de Damiaanschool gewerkt?
 - 2.4.1 Het Vijf-stromenmodel
 - 2.4.2 De 1-Zorgroute
- 2.5 Wat is Handelingsgericht Werken (HGW)?
 - 2.5.1 Onderwijsbehoeften van de leerling
 - 2.5.2 Systematische en transparante aanpak
 - 2.5.3 Een doelgericht proces
 - 2.5.4 Een transactioneel referentiekader
 - 2.5.5 Een constructieve samenwerking
 - 2.5.6 Positieve aspecten van betrokkenen

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie.....blz. 30-34

- 3.1 Opbouw onderzoek
- 3.2 Onderzoeksvragen en deelvragen
- 3.3 Onderzoeksvormen
- 3.4 Data verzamelen
- 3.5 Betrokkenen
- 3.6 Gebruikte methoden en middelen
- 3.7 Data-verzamelingsinstrumenten
- 3.8 Data verzamelen

Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten.....blz. 35-46

- 4.1 Hoe zijn de huidige systemen binnen de zorg met
 HGW te combineren?
 - 4.1.1 De 1-Zorgroute en HGW
 - 4.1.2 Het Vijf-stromenmodel, de 1-Zorgroute en HGW
- 4.2 Hoe kunnen IB'ers en RT'ers met HGW meer directe en dagelijkse hulp
 aan leerkrachten geven?
 - 4.2.1 Onderwijsbehoeften van de leerling
 - 4.2.2 Systematische en transparante aanpak
 - 4.2.3 Een doelgericht proces
 - 4.2.4 Een transactioneel referentiekader
 - 4.2.5 Een constructieve samenwerking
 - 4.2.6 Positieve aspecten van betrokkenen
 - 4.2.7 De doelgroep leerkrachten
 - 4.2.8 Ander belangrijke aspecten
- 4.3 Hoe kan HGW in stappen bereikt worden?
 - 4.3.1 De succesfactoren
 - 4.3.2 Werkwijze van het schoolteam en HGW
 - 4.3.3 De gewenste veranderingen haalbaar maken
 - 4.3.4 Experimenteren met de nieuwe werkwijze
 - 4.3.5 Moeilijkheden bij de implementatie
- 4.4 Hoe verloopt de implementatie van HGW op de Damiaanschool?
 - 4.4.1 Te veranderen aspecten en voorlopige aanpassingen
- 4.5 Hoe worden de leerkrachten over HGW geïnformeerd?
- 4.6 Wat zijn knelpunten bij de invoering van HGW op de Damiaanschool?

Hoofdstuk 5	Conclusies.....	blz. 47-49
5.1	Hoe kan Passend Onderwijs bereikt worden?	
5.2	Hoe kan meer directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten bereikt worden?	
Hoofdstuk 6	Evaluatie onderzoek.....	blz. 50-52
Nawoord.....		blz. 53
Literatuurlijst.....		blz. 54-55
Bijlagen.....		blz. 55-73

Samenvatting

Passend Onderwijs zorgt voor een zwaardere taak voor leerkrachten, naast het zorgen voor goede resultaten op het leerlingvolgsysteem is er nu het Passend Onderwijs bieden aan zorgleerlingen (Meijer, 2009).

Leerkrachten op de Damiaanschool willen meer directe en dagelijkse hulp voor zorgleerlingen in hun klas. In dit onderzoek is er gekeken hoe Passend Onderwijs zo uitgevoerd kan worden dat leerkrachten meer directe en dagelijkse hulp ervaren.

Aan de hand van de invoering van Passend Onderwijs in Nederland, Zweden, Bulgarije, Bosnië en Herzegovina wordt duidelijk dat het invoeren van Passend Onderwijs niet makkelijk is. Er vindt overdiagnosticering plaats. De diagnoses zijn niet altijd juist en de diagnose wordt als excuus gebruikt om niet aan een Passend Onderwijsaanbod te voldoen. Kinderen met zware problematiek kunnen niet op regulier onderwijs verblijven. Er zijn bezuinigingen op onderwijs door de crisis en de samenwerking tussen school en de instanties rondom de school verloopt soms niet goed (Van Doorn, 2005, Brodin & Lindstad, 2007 en Tsokova & Becirevic, 2009).

Tevens wordt er binnen het onderzoek specifiek gekeken naar de rol van de leerkracht bij Passend Onderwijs. Er komen nieuwe taken bij voor de leerkracht. De leerkracht signaleert leerlingen met zorg, hij staat open voor het veranderen van didactiek, pedagogiek en gedrag in de klas. De Intern begeleider en de Remedial teacher zorgen voor coaching en consultatie (Meijer, 2009).

Het Passend Onderwijs op de Damiaanschool wordt uitgevoerd aan de hand van de zorgsystemen: de 1- Zorgroute en het Vijf-stromenmodel en de nieuwe werkwijze: Handelingsgericht Werken. Deze manier van werken heeft meer aandacht voor de onderwijsbehoeften van de leerling, systematiek en transparantie in geboden zorg, een doelgerichte opzet, voor een transactioneel kader tussen bijvoorbeeld leerkracht en leerling, constructieve samenwerking tussen leerkracht, ouder en andere hulpverleners en voor de positieve aspecten van het kind en de personen rondom het kind (Pameijer & Van Beukering, 2007).

Door inachtneming van problematiek rondom de invoering van Passend Onderwijs in Nederland en landen binnen Europa, de rol van de leerkracht en Handelingsgericht Werken kan Passend Onderwijs op zo'n manier worden uitgevoerd op de Damiaanschool dat het leerkrachten meer directe en dagelijkse hulp biedt.

Inleiding

“Passend Onderwijs betekent dat elk kind onderwijs krijgt dat het beste bij zijn of haar talenten en beperkingen past. Ook de kinderen met een stoornis, ernstige ziekte of handicap. Zij kunnen extra hulp krijgen op een reguliere school of op een school voor speciaal onderwijs. Om te garanderen dat alle leerlingen onderwijs krijgen dat bij hen past, wordt per 1 augustus 2012 de zorgplicht ingevoerd. Scholen en schoolbesturen worden dan verplicht te zorgen voor een passende onderwijsplek en passend onderwijs voor elke leerling”

(Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2010).

Sinds september 2008 volg ik de opleiding Remedial Teaching aan de Fontys Hogeschool. Ik werk tevens vanaf die tijd als Remedial Teacher (RT'er) op de Damiaanschool te Zeist.

Binnen de school wil men over gaan stappen op Passend Onderwijs. Samen met de Intern Begeleidster (IB'er) heb ik besloten hier een bijdrage aan te gaan leveren.

In het schooljaar 2008-2009 heb ik een cursus gevolgd voor IB'ers over Handelingsgericht Werken van het Weer Samen naar School-project. Het Handelingsgericht Werken is een uitwerking van Passend Onderwijs. Op mijn school willen ze deze manier van werken in gaan voeren om zo aan het Passend Onderwijs tegemoet te komen.

Het leek me interessant om mee te maken hoe het Handelingsgericht Werken en dus ook het Passend Onderwijs uitgevoerd gaan worden bij ons op school.

Veranderingen binnen school kunnen alleen doorgevoerd worden als er draagvlak is bij de leerkrachten. Het is belangrijk dat er bij het aanbieden van het Handelingsgericht werken duidelijk wordt voor de leerkrachten wat zij hier mee gaan winnen. Het lijkt me dan ook een uitdaging om het Handelingsgericht Werken zo aan te bieden dat het bij leerkrachten gaat leven en dat zij het gaan oppakken.

Dit onderzoek is voor mijzelf relevant, omdat ik het erg interessant vind om het beleid van de zorg te organiseren. Daarnaast heb ik ambities om een eigen praktijk buiten school op te starten en daarin is het zeker zo belangrijk om een goed beleid van zorg te voeren. Tevens behoort een praktijk ook binnen de grotere zorgstructuur rondom

een school binnen de regio, dus is het belangrijk om kennis te hebben van de ontwikkelingen binnen Passend Onderwijs.

Dit onderzoek is voor de praktijk relevant, omdat het ingaat op het draagvlak van Passend Onderwijs; leerkrachten. Het biedt een praktische toelichting van het invoeren van Passend Onderwijs. Het geeft weer hoe leerkrachten enthousiast gemaakt kunnen worden voor deze verandering binnen de zorgstructuur van de school.

Leerkrachten binnen mijn school vragen om meer directe en dagelijkse zorg voor kinderen met leer- en gedragsproblematiek. Deze vraag zal alleen nog maar toenemen als er meer kinderen met problematiek binnen het regulier onderwijs blijven. Vanuit een nieuw beleid moet hier dus een antwoord op komen.

Dit onderzoek is relevant voor de theorie, omdat het informatie biedt over de praktijk. Waar lopen leerkrachten tegenaan en hoe kan Handelingsgericht Werken daar een oplossing voor geven? In de theorie is Handelingsgericht Werken als succesvol omschreven, maar het staat of valt met de praktijk, met de mensen, die het moeten uitvoeren; het team van de school en met name de leerkrachten.

Hoofdstuk 1

Aanleiding en Probleemstelling

Er is mij gevraagd te helpen met het invoeren van het Handelingsgericht Werken binnen de Damiaanschool. In het schooljaar 2009-2010 zal de zorg aan leerlingen buiten de klas op deze manier ingericht worden. In het schooljaar 2010-2011 zal deze werkvorm ook binnen de klas toegepast worden.

1.1 Aanleiding

De aanleiding voor het aanpassen van het zorgbeleid ligt niet alleen bij het invoeren van Passend Onderwijs, maar ook bij de wens van leerkrachten meer directe en dagelijkse hulp te krijgen bij het onderwijs geven aan zorgleerlingen.

Tijdens een studiedag over Passend onderwijs werd er besproken wat voor soort leerlingen wel en niet toegelaten zouden kunnen worden binnen onze school. Het betrof kinderen met handicaps, gedrags- en leerproblemen. De vraag werd dan ook of de school in staat is om bepaalde kinderen op te vangen en wat we nog kunnen verbeteren. Onderling werd hier in groepen over gepraat. Zodoende wordt er ook gesproken over verbeterpunten binnen de zorg van de school. In een plenaire bespreking van de uitkomsten kwamen de volgende verbeterpunten binnen de zorg naar voren:

- Leerkrachten geven aan dat zij meer directe hulp willen van de zorg. Zij willen bij een hulpvraag een directe, snelle aanpak.
- Daarnaast willen zij graag structurele, dagelijkse hulp van een RT'er of ambulant begeleider voor een zorgleerling.
- Extra handen in de groep kunnen de leerkracht helpen optimale zorg aan alle leerlingen te geven.
- Extra kennis door middel van bijscholing op gebied van zorg voor specifieke zorgleerlingen kan de kwaliteit van hun onderwijs aan de zorgleerling verbeteren.

Als Remedial Teacher heb je zorgleerlingen maximaal een paar uur per week, een leerkracht werkt de gehele dag met een zorgleerling. Deze verbeterpunten, oftewel behoeften van leerkrachten vormen dus een goed draagvlak voor Handelingsgericht

onderwijs binnen de Damiaanschool. Ik heb ervoor gekozen om aandacht te besteden aan de eerste twee verbeterpunten, omdat deze door IB'er en RT'ers aangepakt kunnen worden. Extra handen in de vorm van een onderwijsassistente kunnen op dit moment niet bekostigd worden. Ik denk dat deze wens door dagelijkse en structurele hulp van RT'ers en ambulant begeleiders ook wel zal afnemen. De extra kennis, die een leerkracht wil vergaren, ligt denk ik ook vooral in eigen initiatief. Toch is het wel goed als dit meer gestimuleerd zou worden vanuit de IB'er en de directeur. Dus ik ga me verdiepen in meer directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten, zodat zij zorgleerlingen beter kunnen helpen binnen Passend Onderwijs.

1.2 Probleemstelling

Bij het invoeren van Passend Onderwijs in de uitwerking van Handelingsgericht Werken is het belangrijk dat het gedragen moet worden door de leerkrachten. Het zal dus binnen de huidige systemen makkelijk moeten inpassen en het zal aan de wens: meer directe en dagelijkse hulp in de klas moeten voldoen.

Mijn onderzoek focust zich op het gedeelte zorg aan zorgleerlingen buiten de klas. Het moet dus zo zijn dat het gedeelte zorg buiten de klas ervoor gaat zorgen dat de leerkrachten meer directe en dagelijkse zorg ervaren in de klas. Er ligt hier dus een taak voor IB'er en RT'er om de zorg buiten de klas zo te organiseren, dat leerkrachten meer hulp in de klas krijgen. Dit lijken twee verschillende aspecten van zorg, maar deze verschillende aspecten hebben veel invloed op elkaar. Ik ga binnen mijn onderzoek onderzoeken hoe ik deze invloed tussen zorg buiten en in de klas positief kan beïnvloeden.

1.3 Onderzoeksvraag en deelvragen

Vanuit de probleemstelling kan ik de volgende onderzoeksvraag opstellen:

Hoe kan Passend Onderwijs met meer directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten bereikt worden?

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden splits ik deze uiteen in de volgende deelvragen:

1. *Wat is Passend Onderwijs en hoe wordt het uitgevoerd?*

2. *Hoe wordt het passend onderwijs in andere landen binnen Europa aangepakt?*
3. *Wat wordt er verwacht van een leerkracht binnen Passend Onderwijs?*
4. *Volgens welke systemen wordt er in huidige zorg van de Damiaanschool gewerkt?*
5. *Wat is Handelingsgericht Werken (HGW)?*
6. *Hoe zijn de huidige systemen binnen de zorg met HGW te combineren?*
7. *Hoe kunnen IB'ers en RT'ers met HGW meer directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten geven?*
8. *Hoe kan HGW in stappen bereikt worden?*
9. *Hoe verloopt de implementatie van HGW op de Damiaanschool?*
10. *Hoe worden de leerkrachten over HGW geïnformeerd?*
11. *Wat zijn knelpunten bij de invoering van HGW op de Damiaanschool?*

1.4 Gewenste situatie

Ik zou willen zien dat door middel van Handelingsgericht Werken er meer directe en dagelijkse hulp binnen Passend Onderwijs voor de leerkracht gecreëerd kan worden. Het is dus belangrijk dat de leerkrachten meer hulp krijgen om zorgleerlingen binnen de groep op te vangen. Die hulp kan zo geboden worden dat IB'er, RT'er en leerkracht geen grotere werkdruk zullen ervaren. Het zal een samenwerking worden waarbij een zorgleerling in een breder vangnet wordt opgevangen op school. Leerkrachten, IB'er en RT'er krijgen meer vertrouwen in de zorgleerling dat deze met zijn eigen leerlijn en voldoende hulp de basisschool kan doorlopen.

1.5 Eerdere studies over Passend Onderwijs

Passend Onderwijs is zeer actueel. Scholen moeten immers in 2012 Passend Onderwijs ingevoerd hebben. Passend Onderwijs komt vanuit het concept Inclusief Onderwijs, dat in meerdere landen in Europa, maar ook in Amerika wordt uitgevoerd. In opdracht van de Evaluatie en Adviescommissie van Passend Onderwijs (ECPO) zijn er in de tweede helft van 2009 onderzoeken gedaan naar de werkzaamheid van Passend Onderwijs. Vanuit deze onderzoeken werden er adviezen aan de staatsecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; mevrouw Dijkma, geschreven. Het betrof hier vooral onderzoeken naar de werkzaamheid van

instanties buiten de school, zoals één zorgloket en ambulante begeleiding. Deze instanties zullen zich beter moeten aanpassen naar het onderwijs (ECPO, 2009).

1.6 Relevante uitkomsten

Ik denk dat dit onderzoek laat zien hoe je theorie over Passend Onderwijs omzet naar de praktijk. Het zal een waardevol voorbeeld van invoering zijn voor scholen, die ook aan Passend Onderwijs willen voldoen.

Hoofdstuk 2

Theoretische onderbouwing

In dit hoofdstuk zal als eerste ingegaan worden op de theorie omtrent Passend Onderwijs. Nederland, maar ook andere landen binnen Europa werken aan passend onderwijs voor alle kinderen. Er volgen beschrijvingen van uitvoeringen en aspecten waar men tegen aan loopt in verschillende landen binnen Europa. In de derde paragraaf wordt ingegaan op de specifieke rol van de leerkracht binnen het Passend Onderwijs. Hierna volgt uitleg over de huidige zorgsystemen, die al gangbaar zijn op de Damiaanschool en horen bij Passend Onderwijs. Als laatste zal er een uitleg gegeven worden over Handelingsgericht Werken (HGW). Met HGW zal Passend Onderwijs binnen de Damiaanschool gerealiseerd worden.

2.1 Wat is Passend Onderwijs en hoe wordt het uitgevoerd?

De conventie van de Verenigde Naties over de Rechten van het Kind, de Verklaring van Salamanca en de grondwetten van de Verenigde Naties streven naar een school voor alle kinderen. Zo wordt er tussen 1993 en 1996 het project HELIOS door de Europese Unie (EU) opgezet om mensen met een handicap meer in de samenleving te integreren. Er zal een goede samenwerking tussen speciaal en regulier onderwijs moeten komen om uiteindelijk een school voor alle kinderen te creëren. Alle kinderen moeten gelijke kansen krijgen. Dat betekent dat sommige kinderen meer hulp moeten krijgen dan andere kinderen. Daarnaast zouden ouders meer invloed moeten krijgen op de schoolkeuze van hun kinderen (Brodin & Lindstad, 2007).

Sinds 1998 zijn er veel veranderingen doorgevoerd binnen het Nederlandse onderwijs om aan onderwijs voor alle kinderen te gaan voldoen. Alle veranderingen komen voort uit het project Weer Samen Naar School (WSNS), dat opgesteld is door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OC&W). Dit project streeft er naar om alle leerlingen zoveel mogelijk een plek op een reguliere school te geven. Dit betekent dat kinderen, die voorheen naar speciaal onderwijs werden verwezen, nu binnen het regulier onderwijs blijven (Van Doorn, 2005 en OC&W, 2010). Per 1 augustus 2012 zal het project Weer Samen naar School binnen heel Nederland uitgevoerd moeten worden om zo Passend Onderwijs te creëren en aan de zorgplicht te voldoen.

Het betreft vooral leerlingen, die moeite hebben met leren en/of gedragsproblemen hebben. Hier vallen lichamelijk, zintuiglijk of verstandelijk gehandicapte kinderen en leerlingen met ernstige gedragstoornissen of psychiatrische stoornissen echter niet onder. Deze kinderen kunnen naar speciaal onderwijs of met Leerlinggebonden financiering (LGF) naar het regulier onderwijs.

Er wordt door de overheid extra geld en hulpmiddelen aan basisscholen gegeven. Zo kunnen de basisscholen Passend Onderwijs voor iedere leerling bewerkstelligen. Er is daarnaast een sterke samenwerking tussen basisscholen en scholen voor speciaal basisonderwijs om de kinderen passende zorg te bieden binnen de basisschool (OC&W, 2010). Deze samenwerking wordt door een bovenschoolse commissie gecoördineerd. Naast ondersteuning van speciaal onderwijs, kan een reguliere basisschool ook ondersteuning krijgen van de onderwijsbegeleidingsdienst (Van Doorn, 2005).

Onderwijs voor kinderen met specifieke, blijvende en ernstige handicaps wordt sinds 2002 geregeld in regionale expertise centra (REC). “Hier wordt speciaal onderwijs gegeven binnen de volgende vier clusters:

- Cluster 1: Leerlingen met visuele beperkingen.
- Cluster 2: Leerlingen met auditieve en/of communicatieve beperkingen.
- Cluster 3: Leerlingen met (meervoudige) lichamelijke en/of zeer verstandelijke beperkingen.
- Cluster 4: Leerlingen met ernstige gedragsstoornissen en/of psychiatrische problemen” (Van Doorn, 2005).

Leerlingen worden door een Commissie van Indicatiestelling (CvI) geïndiceerd voor één van de vier clusters van REC. Als de CvI een leerling indiceert voor REC mogen de ouders beslissen of zij hun kind speciaal onderwijs of regulier onderwijs met een Leerlinggebonden Financiering laten volgen. Als een leerling niet wordt geïndiceerd voor het speciaal onderwijs door een CvI, dan wordt de opvang van de leerling de verantwoordelijkheid van het Weer Samen Naar School verband (Van Doorn, 2005).

In Nederland komen er verschillende problemen aan het licht bij de invoering van passend onderwijs. Meijer (2004) geeft meer uitleg over deze problemen in zijn artikel “Professionele hulpverlening in de basisschool. Maar wie is eigenlijk de professional?”. Deze problemen zullen hierna beschreven worden.

Als eerste probleem is er bij de invoering een enigszins problematische samenwerking tussen instanties. Als reden van deze minder goede samenwerking worden de organisatorische verschillen en grote veranderingen in onderwijsinstellingen en instellingen voor jeugdzorg genoemd. Tevens zijn er de verschillen in theoretische referentiekaders en de focus binnen beide werkvelden.

Als tweede probleem is er het theoretisch referentiekader van de Jeugdzorg de DSM-IV. Als je dit referentiekader van de DSM-IV op scholen gaat gebruiken voor indicatiestelling, lijkt het alsof onderwijs aan leerlingen met emotionele problemen en/of gedragsproblemen te organiseren valt volgens de lijnen van een psychiatrisch classificatiesysteem. Er kunnen verschillende consequenties hiervan zijn.

Als eerste kan onderwijs dat gegeven wordt aan verschillende leerlingen met bijvoorbeeld Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) hetzelfde verondersteld worden. Dit is echter niet mogelijk, want leerlingen met ADHD zijn zeer verschillend. Als tweede kan het opleggen van een label er ook voor zorgen dat leerlingen niet meer van dat label afkomen en binnen de reguliere school “behandeld” worden, al dan niet door een Remedial Teacher. Dit lijkt dan op speciaal onderwijs binnen het regulier onderwijs.

Als derde probleem is er de uitgebreide administratie. Het schrijven van verslagen voor het doen van diagnostisch onderzoek, het inzetten van ambulante begeleiding of het verwijzen naar speciaal onderwijs. Hierin wordt aangegeven welke hulp de leerling al heeft ontvangen en welke hulp de leerling nodig zal hebben. Daarnaast zijn er de handelingsplannen voor alle kinderen die extra zorg krijgen. Alle papieren worden gecontroleerd door de onderwijsinspectie. De IB'er kan haar kostbare tijd dan niet besteden aan het begeleiden van leerkrachten, die Passend Onderwijs in de klas realiseren.

Als vierde probleem is er de focus op de leerling en zijn tekortkomingen. Als een leerling niet voldoende scoort op bijvoorbeeld CITO Leestempo, wordt er bij een leerling dyslexie op zijn leerstoornis gewezen. Terwijl er dan juist meer analyse moet plaatsvinden waarom de leerkracht het passend onderwijs aan deze leerling niet kan realiseren en hoe hij daar in geholpen kan worden.

Een individueel handelingsplan wordt door IB'er en/of RT'er opgesteld en door een leerkracht uitgevoerd. Dit handelingsplan is opgesteld voor een individuele leerling, terwijl de leerling in een klas vol met andere kinderen zit. Er wordt meer professionaliteit van leerkrachten verwacht. De zorgen van een leerkracht mogen dus meer als professionele zorgen gezien worden. Om deze zorgen weg te nemen zijn er de middelen coaching en consultatie, deze kunnen door een IB'er en RT'er uitgevoerd worden (Meijer, 2004).

2.2 Hoe wordt het Passend Onderwijs in andere landen binnen Europa aangepakt?

Alle landen van de EU en de landen, die bij de EU willen horen, zijn genooddaakt om mensen met een handicap meer binnen de samenleving te integreren, zo ook binnen regulier onderwijs; het inclusief onderwijs.

2.2.1 De situatie omtrent inclusief onderwijs in Bulgarije, Bosnië en Herzegovina.

In Bulgarije, Bosnië en Herzegovina is inclusief onderwijs niet enorm populair.

Ten eerste is het niet populair, omdat er nog veel vooroordelen bestaan tegenover kinderen met handicap. Er bestaan ook nog geen clubs buiten school waar kinderen met handicap en zonder handicap samenkomen.

Ten tweede omdat er geen duidelijke definitie voor inclusief onderwijs was; of dit kinderen met een handicap waren of kinderen van een minderheid die bij de rest van de samenleving betrokken moesten worden. Het blijkt dat in deze landen vooral kinderen van de minderheidbevolkingsgroep Roma in het speciaal onderwijs vertegenwoordigd zijn.

Ten derde omdat men vindt dat er maar een bepaalde groep kinderen vanuit speciaal onderwijs geïntegreerd kan worden bij het reguliere onderwijs. Kinderen met een zware intellectuele handicap zouden niet bij die groep horen.

Als laatste reden leeft er binnen het onderwijs de mening dat kinderen met een intellectuele handicap beter onder elkaar dan met kinderen zonder intellectuele handicap les kunnen krijgen (Tsokova & Becirevic, 2009).

In Bulgarije, Bosnië en Herzegovina wordt er door de impopulariteit van inclusief onderwijs overgestapt op "integrative education". Zo wordt tussen 2000 en 2003

beleid gevoerd dat kinderen pas na vele interventies en toestemming van de ouders naar speciaal onderwijs toe mogen.

In Bulgarije volgt van 2004 tot 2007 een plan voor integratie van kinderen met een handicap binnen het reguliere onderwijs. Er worden hulpteams ingezet. Deze gaan langs scholen om ze te helpen individuele leerlijnen en handelingsplannen op te zetten. Kinderen die naar regulier onderwijs gaan krijgen directe hulp van specialisten. Er komt een leerkracht met expertise op het gebied van speciaal onderwijs als de school meer dan zeven kinderen heeft, die van het speciaal onderwijs komen.

In Bulgarije gaat het aantal leerlingen van speciaal onderwijs achteruit, er worden meer leerlingen geïntegreerd in het regulier onderwijs. Dit zijn vooral kinderen met milde intellectuele stoornissen. Toch blijven er nog veel kinderen met stoornissen binnen het speciaal onderwijs.

De volharding blijft in de praktijk uit. Er wordt aangegeven dat de EU een grote druk legt op het snel invoeren van inclusief onderwijs. Daardoor werden kinderen van speciaal onderwijs te snel geplaatst en was de kwaliteit van hun onderwijs niet voldoende. Voor voorbeelden van implementatie van “integrative education” wordt er meestal naar West-Europa gekeken, alleen zijn deze systemen vaak niet toepasbaar in Bulgarije, Bosnië en Herzegovina, omdat de levensstandaard hier slechter is (Tsokova & Becirevic, 2009).

Speciaal onderwijs krijgt meer geld dan regulier onderwijs dat inclusief onderwijs probeert te waarborgen. Dit komt vooral doordat speciaal onderwijs geld krijgt gedoneerd (Tsokova & Becirevic, 2009).

In Bosnië en Herzegovina blijkt er te weinig in lesmaterialen, speelgoed en instrumenten geïnvesteerd te worden en zijn er nog niet voldoende experts, die de kennis omtrent leer- en gedragstoornissen kunnen uitdragen. Kinderen van speciaal onderwijs, die naar regulier onderwijs gaan krijgen hulp van mobiele teams met specialisten, welke op meerdere scholen werkzaam zijn. In de praktijk blijken deze mobiele teams soms maar uit één persoon te bestaan en werken de specialisten met het kind apart, wat eigenlijk tegenstrijdig is aan inclusief onderwijs (Tsokova & Becirevic, 2009).

In alle drie de landen dienen zich bovendien nog andere verschillende problemen aan. Een van de problemen is de samenwerking tussen leerkrachten en de expertise-teams. Deze verloopt niet altijd goed. De leerkrachten binnen het regulier onderwijs zijn onzeker over hun nieuwe rol en verantwoordelijkheden.

Een tweede probleem vormt het salaris van leerkrachten van speciaal onderwijs, die meer betaald krijgen dan leerkrachten uit regulier onderwijs, die steeds meer “speciale” kinderen binnen hun klas krijgen.

Een derde probleem vormt de crisis; er zijn er geen extra subsidies om het nieuwe onderwijs op te zetten (Tsokova & Becirevic, 2009).

In het artikel van Tsokova & Becirevic (2009) worden er tips gegeven om het nieuwe onderwijs meer te doen slagen. Het zou handig zijn om kinderen met een handicap te betrekken in het maken van een beleid. Daarnaast is het goed om bij te houden welke kinderen met welke aandoeningen op regulier onderwijs kunnen komen of blijven. Als laatste zou er meer educatie voor leerkrachten binnen regulier onderwijs moeten komen.

2.2.2 De situatie omtrent Passend Onderwijs in Zweden.

In Zweden wordt er vanaf de jaren 50 en 60 al gesproken over het laten deelnemen van mensen met een handicap aan de reguliere samenleving. Er heerst theoretisch en praktisch al een opvatting van integratie (Brodin & Lindstad, 2007).

Zweden had dan ook een leidende positie op het gebied van inclusief onderwijs. In praktijk zijn er echter kwesties die hun positie verzwakken.

Als eerste kwestie is er volgens leerkrachten binnen regulier onderwijs te weinig tijd binnen het rooster om vakken uit te breiden en toe te voegen voor de zorgleerlingen.

Als tweede kwestie zijn er de steeds groter wordende klassen en minder onderwijsgevend personeel.

Als derde kwestie is er een toenemende groep kinderen, die speciale hulp nodig hebben. Dit zijn vooral kinderen met lees-, schrijf- en concentratieproblemen. In Zweden moet er een diagnose van een kind zijn geweest, voordat het extra subsidie kan krijgen en dus extra hulp binnen het regulier onderwijs kan ontvangen (Brodin & Lindstad, 2007). Eenzelfde systeem vinden we in Nederland onder de noemer Leerlinggebonden financiering (LGF) of het rugzakje (Van Doorn, 2007). Een groot risico van het pas geven van subsidie als er een diagnose is gesteld is

overdiagnosticering. Bij zo veel diagnoses is het de vraag of er wel juiste diagnoses gesteld worden. Dit is vooral het geval bij ADHD en Deficit in Attention Motor Control and Perception (DAMP), welke concentratiestoornissen betreffen (Brodin & Lindstad, 2007).

Een vierde kwestie vormt het leggen van de verantwoordelijkheid van de onkunde bij het kind. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij de leerstoornis dyslexie, het kind kan niet lezen door dyslexie, terwijl het ook om te draaien is naar dit kind kan niet lezen, omdat het onvoldoende middelen krijgt om te leren lezen. De verantwoordelijkheid zou bij de geboden hulp moeten liggen. De vraag is of deze onkunde bij de leerkracht gelegd kan worden, want dan betekent het dat deze niet goed is opgeleid voor de kinderen die vandaag de dag naar school gaan (Brodin & Lindstad, 2007).

Vanuit de situatie in Zweden kunnen er aanbevelingen gegeven worden om inclusief onderwijs te laten slagen.

Als eerste zou de focus van problemen van een kind meer op de school als geheel moeten liggen, dan op niet begrijpende ouders en niet voldoende gekwalificeerde leerkrachten. Op school moet organisatie, structuur en ideologie veranderen.

Als tweede geven kinderen met een handicap aan dat zij graag een school willen voor iedereen, het belangrijkste daarin vinden zij de sociale interactie met “normale” kinderen. Ze willen graag zelf beslissen hoe hun onderwijs eruit ziet. Er zou dus meer naar kinderen geluisterd moeten worden.

Als laatste wordt de kennis omtrent speciaal onderwijs genoemd. Alle leerkrachten moeten de kennis hebben van speciaal onderwijs, of een speciale leerkracht of remedial teacher zijn. Een goede leerkracht accepteert variatie en gebruikt de variatie ten goede (Brodin & Lindstad, 2007).

2.2.3 Een vergelijking tussen Nederland, en Bulgarije, Bosnië en Herzegovina en Zweden.

Bij vergelijking van Nederland, en Bulgarije, Bosnië en Herzegovina en Zweden komen er de volgende overeenkomsten bij de invoering naar voren:

- In alle besproken landen blijkt het originele idee van een school voor alle kinderen in de praktijk niet te werken. Er kan maar een deel van de kinderen met leer- en gedragsstoornissen naar het regulier onderwijs. Kinderen met

zwaardere stoornissen kunnen niet ondergebracht worden in regulier onderwijs.

- In alle besproken landen worden de bezuinigingen in het onderwijs door de crisis als problematisch ervaren.
- In Nederland en Zweden vindt overdiagnosticering plaats. De vraag is of er juist wordt gediagnosticeerd.
- Het diagnosticeren in Nederland en Zweden brengt het leggen van een label op een kind met zich mee, waardoor de verantwoordelijkheid van het leerprobleem op de leerling kan worden geschoven, terwijl deze juist naar het de aangeboden hulp moet wijzen.
- Er is een enigszins problematische samenwerking tussen instanties in Nederland en Bulgarije, Bosnië en Herzegovina. In Nederland worden als reden van deze minder goede samenwerking de organisatorische verschillen en grote veranderingen in onderwijsinstellingen en instellingen voor jeugdzorg genoemd. In Bulgarije, Bosnië en Herzegovina voelen de leerkrachten zich door de problematische samenwerking onzeker over het lesgeven aan veel verschillende leerlingen.

Bij vergelijking van Nederland, en Bulgarije, Bosnië en Herzegovina en Zweden komen er de volgende aanbevelingen naar voren:

- In Zweden en Bulgarije, Bosnië en Herzegovina wordt geadviseerd meer naar de leerlingen met een handicap te luisteren bij het realiseren van passend onderwijs voor hen.
- In alle besproken landen wordt er gesproken over het aanbieden van meer kennis over speciaal onderwijs aan de leerkracht in het regulier onderwijs.

De laatste aanbeveling gaat over de leerkracht in het regulier onderwijs. Deze leerkracht zal het Passend Onderwijs in zijn klas, op het meest praktische niveau mogen gaan uitvoeren. De besproken landen geven al aan dat de leerkracht het niet zal redden zonder voldoende kennis van speciaal onderwijs. Het is dan ook een hele verantwoordelijkheid voor de leerkracht om onderwijs te kunnen geven aan alle kinderen. In de volgende paragraaf wordt er dieper ingegaan op die speciale rol van de leerkracht binnen Passend Onderwijs.

2.3 Wat wordt er verwacht van een leerkracht binnen Passend Onderwijs?

Leerkrachten krijgen de verantwoordelijkheid om voor Passend Onderwijs voor alle leerlingen te zorgen. Dit zullen nu steeds meer zorgleerlingen worden. Voor de leerkracht wordt dit een zwaardere taak. Naast leerlingen met goede resultaten afleveren is er nu ook de extra zorg van Passend Onderwijs aan zorgleerlingen (Meijer, 2009). Een belangrijke rol voor de leerkracht, omdat hij naast lesgeven ook zorgt voor het sturen van het groepsproces en de motivatie van de leerlingen. Daarnaast zorgt hij ook voor signalering van problematiek van een leerling, die niet door hemzelf of door de school aangepakt kan worden en waar dus externe hulp bij nodig is.

Een leerling ondervindt problemen. Er kunnen dan twee oplossingen van toepassing zijn; het bijstellen van doelen en/of de leerkracht heeft ondersteuning nodig in het creëren van passende onderwijsleersituatie voor deze leerling. Deze ondersteuning kan didactische en pedagogische kwaliteiten van de leerkracht aanspreken. Als de veranderingen binnen didactiek en pedagogiek niet helpen, dan is er allicht een gedragsverandering van de leerkracht nodig (Meijer, 2009). Dit betekent dat de leerkracht zelf ook flexibel moet zijn bij het bieden van Passend Onderwijs. In de praktijk zal dat best lastig zijn, want de leerkracht wordt aangesproken op zijn zwakke punten en hij zal deze moeten proberen te veranderen. Deze aspecten komen terug in het opzetten van een Persoonlijk Ontwikkelingsplan (POP) en zorgen voor professionalisering van de leerkracht.

In het gedeelte over Passend Onderwijs in Bulgarije, Bosnië en Herzegovina, blijkt dat leerkrachten zich onzeker voelen over hun nieuwe rol binnen het onderwijs (Tsokova & Becirevic, 2009). Dit is goed voor te stellen, omdat zij bij professionalisering hun zwakke punten moeten aanpakken. Het is wel belangrijk dat er mensen zijn die leerkrachten coaching en consultatie bieden om hen op een passende manier te laten professionaliseren (Meijer, 2004). Dit is de rol van de IB'er, maar wordt ook een rol van de RT'er (Meijer, 2004). Daarnaast kunnen leerkrachten van speciaal onderwijs en ambulant begeleiders leerkrachten hier ook in steunen. Een leerkracht in Passend Onderwijs is dus flexibel in zijn onderwijs. Hij past onderwijsleersituaties didactisch en pedagogisch en zijn eigen lesgeven professioneel aan (Meijer, 2009).

2.4 Volgens welke systemen wordt er in huidige zorg van de Damiaanschool gewerkt?

Binnen de zorg van de Damiaanschool wordt er gewerkt met het Vijf-stromenmodel en de 1-Zorgroute. Deze twee zorgsystemen zijn beiden een uitwerking van Weer Samen naar School. Het geeft een leidraad om passend onderwijs te verwezenlijken, waarin er meer kinderen binnen het regulier onderwijs kunnen blijven.

2.4.1 Het Vijf-stromenmodel

Binnen het Vijf-stromenmodel wordt er vijf á zes keer per jaar overleg gevoerd tussen intern begeleider (IB'er) en leerkracht. De overlegmomenten vinden plaats op vijf door De Vries opgestelde niveaus (Kennisnet, 2010):

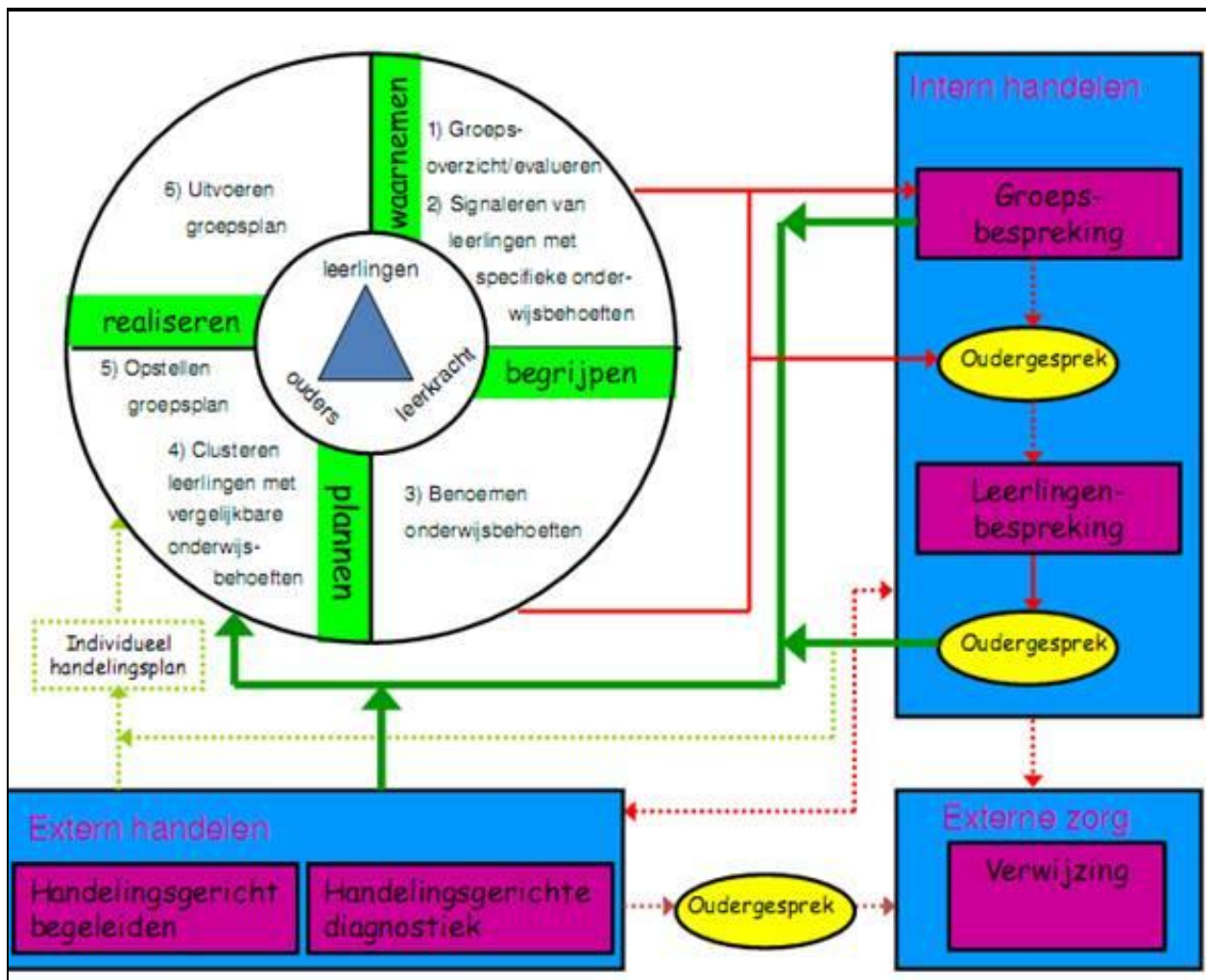
1. “Leerlingen die incidenteel uitvallen en naar aanleiding daarvan een kort handelingsplan krijgen.
2. Zorgleerlingen die structureel uitvallen bij bepaalde vakgebieden of op sociaal-emotioneel gebied. Naast een analyse van het probleem van de leerling staat de hulpvraag van de leerkracht hier centraal.
3. Leerlingen met ernstige problemen, waarbij er twijfel bestaat over de kans op schoolsucces binnen de huidige school.
4. Zorgen die de leerkracht heeft met betrekking tot de groep als geheel.
5. Zorgoverleg op schoolniveau tussen directie, IB'ers en eventueel het middenmanagement.”

Om de zes weken hebben de interne begeleider en de leerkracht een gesprek met elkaar over de leerlingen; een leerlingbespreking. In dit gesprek worden de interventies van de vorige zes weken geëvalueerd en nieuwe aanpassingen binnen het onderwijs aan een leerling opgesteld (Kennisnet, 2010).

2.4.2 De 1-Zorgroute

Het tweede systeem dat binnen de zorg op de Damiaanschool wordt gebruikt is de 1-Zorgroute. In “Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider” (Pameijer & Van Beukering, 2007) worden de zes stappen van de 1-Zorgroute besproken. In figuur 2.1 worden de stappen in een schema weergegeven.

De stappen hoeven niet op elkaar te volgen, in de praktijk zullen de stappen juist ook door elkaar lopen.

Figuur 1 De 1-Zorgroute (Pameijer & Van Beukering, 2007).

De 1-Zorgroute (Pameijer & Van Beukering, 2007, p. 30):

- “Stap 1: Cyclus Handelingsgericht werken door de leraar;”

Deze stap wordt minimaal drie keer per jaar uitgevoerd door de leerkracht binnen zijn eigen klas. De leerkracht doorloopt 6 niveaus:

- 1) De leerkracht verzamelt gegevens van de leerlingen in een groepsoverzicht. Dit kunnen bijvoorbeeld CITO-scores zijn. Als het proces al eens doorlopen is kan ook een vorig groepsplan gebruikt worden.
- 2) De leerkracht ziet binnen het groepsoverzicht opvallende leerlingen, die bepaalde onderwijsbehoeften hebben.
- 3) De leerkracht benoemt de onderwijsbehoeften van deze leerlingen. Als deze onderwijsbehoeften niet duidelijk zijn kan hij de IB'er raadplegen.

- 4) De leerkracht maakt groepen leerlingen, die qua onderwijsbehoeften bij elkaar passen. Dit kan een zwakkere, gemiddelde en een sterke groep zijn.
- 5) De leerkracht stelt een groepsplan op voor de verschillende groepen met daarin de te bereiken doelen en een beschrijving van onderwijsaanbod.
- 6) De leerkracht voert het plan uit en stelt het plan eventueel bij gedurende de uitvoering.

“Stap 2: Groepsbespreking;”

Er vindt een evaluatie van het groepsplan plaats in een groepsbespreking tussen leerkracht en IB'er. De aspecten binnen het plan, die goed verliepen zullen vervolgd worden, de aspecten, die niet goed verliepen zullen uit het onderwijsaanbod gehaald worden. Er wordt nogmaals gekeken naar de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Als de onderwijsbehoeften nog niet duidelijk zijn voor een leerling, worden deze met een specifieke hulpvraag voorgelegd aan de IB'er en ingevoegd in de leerling-bespreking. Alvorens de leerling-bespreking wordt uitgevoerd zullen ouders ingelicht worden.

- “Stap 3: Leerling-bespreking;”

Bij de leerling-bespreking zijn de verschillende personen rondom het kind aanwezig; een leerkracht, RT'er, IB'er en andere deskundigen buiten school. De hulpvraag van de leerkracht wordt beantwoord, de onderwijsbehoeften van de leerling worden opgesteld en de verschillende personen rondom het kind kijken hoe zij deze onderwijsbehoeften kunnen realiseren. Er kan tot externe zorg besloten worden als er nog vragen liggen. Ouders worden ingelicht over de leerling-bespreking en gevraagd naar wensen binnen de zorg en er wordt bekeken wat zij graag willen weten van externe hulpverlening.

- “Stap 4: Individueel handelingsplan;”

De zorgleerling krijgt een individueel handelingsplan. Hierin wordt een doel aangegeven voor een bepaalde periode en worden de onderwijsbehoeften van de leerling geformuleerd. Het handelingsplan wordt in de groepsbespreking geëvalueerd.

- “Stap 5: Extern handelen; HGD, consultatie en/of begeleiding;”

Er kunnen twee wegen ingeslagen worden bij extern handelen:

- De weg van de diagnostiek. Er wordt een onderzoeksvraag over de leerling gesteld aan bijv. een REC, Jeugdzorg of een particulier bureau.
- De weg van consultatie of begeleiding. Er zijn meerdere vragen over hoe de leerling het beste begeleid kan worden. Deze vragen kunnen gesteld worden aan bijvoorbeeld een ambulant begeleider.
- “Stap 6: Externe zorg: verwijzing naar een Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL), Cvl, instelling voor jeugdzorg.”

Als de school niet aan de onderwijsbehoeften van de leerling kan voldoen vindt er een verwijzing naar een andere basisschool, speciaal basisonderwijs of speciaal onderwijs plaats. Er kan LGF aangevraagd worden om de leerling binnen regulier onderwijs te laten blijven.

De 1-zorgroute maakt de zorgstructuur binnen school transparant en biedt initiatieven om de kwaliteit van het onderwijs en de zorg binnen school te verbeteren.

Er wordt een goede aansluiting tussen de interne zorg en de externe zorg gerealiseerd en dit zorgsysteem stimuleert de samenwerking tussen onderwijs en zorg in de regio.

De 1-zorgroute bestaat uit drie niveaus: het groepsniveau, het schoolniveau en het bovenschoolse niveau; het samenwerkingsverband WSNS in de regio.

Het groepsniveau valt onder de leerkracht. Dit niveau wordt onder stap 1 uitgelegd.

Het schoolniveau is gericht op de ondersteuning van de leerkracht. De intern begeleider organiseert in de school groeps- en leerling-besprekingen die tot doel hebben om het onderwijs af te stemmen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen (Pameijer en Van Beukering, 2007). Dit is ook terug te vinden in het Vijf-stromenmodel.

Op regioniveau gaat het er om dat alle instanties inhoudelijk en procesmatig hun plek in de zorgroute krijgen. Dat geldt bijvoorbeeld voor ambulant begeleiders. Hun focus ligt tevens op het ondersteunen van de leerkracht.

In de regio wordt ook de samenwerking met externen gestalte gegeven. Alle signalen vanuit het onderwijs moeten hun weg vinden naar het landelijk steunpunt voor Zorg en Adviesteams (ZAT) en het Centrum voor Jeugd & Gezin. Vanuit deze organen

zullen de onderwijs- en zorgarrangementen worden aangeboden (Pameijer & Van Beukering, 2007).

2.5 Wat is Handelingsgericht Werken?

In de vorige paragraaf over de 1-Zorgroute komt Handelingsgericht Werken (HGW) uitgevoerd door de leerkracht naar voren in stap 1. HGW is gebaseerd op Handelingsgerichte Diagnostiek (HGD), welke door een externe instantie, zoals in stap 5 wordt aangegeven uitgevoerd kan worden.

“Handelingsgerichte Diagnostiek kent zes uitgangspunten:

1. het draagt bij tot het formuleren van de onderwijsbehoeften van de leerling.
2. de diagnostische werkwijze is systematisch en transparant.
3. het diagnostische proces is doelgericht.
4. er wordt gewerkt vanuit een transactioneel referentiekader.
5. leraren, IB'ers, ouders, kind en diagnosticus werken constructief samen.
6. positieve aspecten van leerling, leraar, IB en ouders zijn van groot belang”
(Pameijer & Van Beukering, 2007, p. 14).

2.5.1. Onderwijsbehoeften van de leerling

Tegenwoordig gaat men uit van adaptief onderwijs, er zijn verschillen tussen leerlingen en als leerkracht speel je op die verschillen in door meer of minder instructie te geven, of andere veranderingen binnen het onderwijs aan een leerling te geven (Pameijer & Van Beukering, 2007). Je kan hierbij denken aan een leerling, die een individuele leerlijn heeft en voor rekenen in een andere methode of een voorgaand boek werkt. Maar ook een groepje voor verlengde instructie, als de rest van de groep zelfstandig aan het werk is.

Als leerkracht wil je dat een leerling zich optimaal ontwikkelt, je kijkt daarbij naar de mogelijkheden van het kind en de condities waarbij die het beste kunnen plaatsvinden (Pameijer & Van Beukering, 2007). Om het aanbod op die vraag af te kunnen stemmen gebruik je diagnostiek, advisering en begeleiding; omstandigheden die een probleem verergeren worden afgezwakt en omstandigheden die het probleem verminderen en wegnemen worden beïnvloedt. Er wordt meer nadruk gelegd op de positieve factoren, die problemen van de leerling kunnen wegnemen, dan dat er ingegaan wordt op oorzaak van het probleem. Deze manier is

doelgerichter. Daarnaast wordt er ook gekeken wat je als leerkracht en ouders nodig hebt om de leerling optimaal te kunnen begeleiden.

Er wordt dus gekeken naar de behoeften van het kind en de partijen rondom het kind. Zo wordt er op een positieve, doelgerichte wijze gewerkt.

Wat heeft dit kind van deze ouders, in deze groep bij deze leraar op deze school voor de komende periode nodig?

Om die onderwijsbehoeften te formuleren kun je de volgende omschrijvingen gebruiken: “Deze leerling (leerlingen) heeft (hebben)

- instructie nodig die....
- opdrachten of materialen nodig die....
- leeractiviteiten nodig die.....
- feedback nodig die.....
- groepsgenoten nodig die.....
- een leraar nodig die.....

om het gestelde doel te bereiken” (Pameijer & Van Beukering, 2007, p. 15).

Leerkracht en IB'er bekijken:

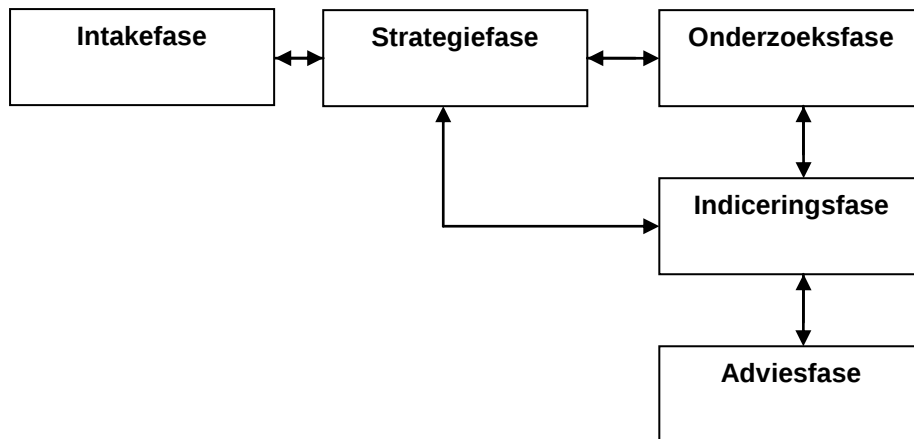
“Hoe ziet het gewenste aanbod er voor dit kind uit en wat betekent dat voor onze aanpak? (Wat gaat goed en wat kan beter?)

Wat heeft deze leraar nodig om het voor dit kind gewenste onderwijs te kunnen bieden? Welke begeleiding is wenselijk en haalbaar?” (Pameijer & Van Beukering, 2007, p. 15).

2.5.2 Systematische en transparante aanpak

Handelingsgerichte Diagnostiek kan systematiek en transparantie binnen de zorg van een school waarborgen door een duidelijk model te bieden. Een model geeft een stappenplan weer en geeft zo meer structuur en inzichtelijkheid.

Voor Handelingsgerichte Diagnostiek is er het model van diagnostiek, advisering en begeleiding.

Figuur 2 De vijf fasen van Handelingsgericht Diagnostiek (Pameijer & Van Beukering, 2007).

En het gebruik van formulieren. Binnen het formulier is aandacht voor leerkracht, ouders en kind. Dit is een verslag van de situatie en biedt tevens ruimte voor de afspraken die er worden gemaakt. Deze afspraken blijven door het formulier duidelijk en transparant.

Voor het invullen van dit formulier zijn toetsen, vragenlijsten, observaties en/of gesprekken nodig met leraar, kind, ouders of externe deskundigen. Dit zijn gegevens die nuttig zijn voor de onderwijsbehoeften van het kind.

2.5.3 Een doelgericht proces

Het proces van Handelingsgericht Werken wordt doelgericht als er alleen gegevens worden onderzocht die nodig zijn om een beter advies te kunnen geven over de werkwijze.

Met inachtneming van deze voorwaarde voor diagnostisch onderzoek zal veel onderzoek naar oorzaken van gedrag of problemen achterwege gelaten kunnen worden. Er wordt alleen gekeken hoe de leerling het beste benaderd kan worden en wat het beste onderwijsaanbod zou zijn. Ook kunnen betrokkenen zelf met oplossingen aankomen. Dit doelgerichte werken maakt HGW een oplossingsgerichte werkwijze. De oplossing zal bruikbaar voor leerkracht, leerling en ouders moeten zijn. Als dit niet het geval is, dan zal deze oplossing ook niet werken in de praktijk. Er wordt dan ook steeds gevraagd; is deze oplossing haalbaar aan de betreffende personen.

2.5.4 Een transactioneel referentiekader

Een transactioneel kader gaat uit van verschillende contexten van alle betrokkenen, die allen invloed hebben op elkaar. Zo is het belangrijk het onderwijsaanbod aan te passen op de onderwijsvraag van de leerling. Deze hebben namelijk invloed op elkaar en als ze niet bij elkaar passen kan er geen leren ontstaan. Het is adaptief onderwijs. Iedere leerling is anders en zal dus ook niet precies hetzelfde aanbod behoren te krijgen als een andere leerling. Handelingsgericht Werken kan toegepast worden op de interactie tussen leerling en leerkracht, leerling en medeleerlingen en leerling en omgeving. Negatieve factoren worden weggehaald of verminderd, positieve factoren worden versterkt.

2.5.5 Een constructieve samenwerking

Binnen handelingsgericht werken is het samenwerken tussen leerkracht, ouder, kind, RT'er, IB'er en externe hulpverlening erg belangrijk. Verwachtingen van elkaar moeten duidelijk zijn aan het begin van het proces. Daarnaast is het goed het kind te betrekken in het proces. Kinderen weten zelf vaak heel goed waar gedrag vandaan komt en met welke simpele aanpassingen het al stukken beter kan gaan. Door het kind actief te betrekken bij het hulpproces zal het ook meer kans van slagen hebben; zo kan het kind een eigen handelingsplan opstellen. Naast het kind is de leerkracht ook belangrijk in het proces, dit is de persoon die het kind iedere dag ziet en hij/zij blijft uiteindelijk verantwoordelijk voor de leerling. Ouders mogen niet buiten het proces gelaten worden, zij zijn "ervaringsdeskundigen: zij kennen hun kind het beste en het langste, zij zien het in uiteenlopende situaties, in het gezin en daarbuiten. Daarbij zijn ouders in principe zorgzaam en competent tot het tegendeel bewezen is" (Pameijer & Van Beukering, 2007, p.25).

De IB'er zal alle personen in het proces integreren en er zorg voor moeten dragen dat alle partijen aan bod komen.

2.5.6 Positieve aspecten van betrokkenen

Vaak komen negatieve factoren makkelijker naar voren bij een kind, die bij de zorgcommissie wordt aangemeld. Deze geven immers de problemen. Toch zijn er bij ieder kind, hoe groot de problemen ook, positieve kenmerken te vinden. Deze positieve kenmerken kunnen positieve aandacht veroorzaken bij betrokkenen en zij

kunnen gebruikt worden om problemen aan te pakken. “Positieve aspecten kunnen gevonden worden in:

- het kind.
- de onderwijsleersituatie
- opvoedingssituatie” (Pameijer & Van Beukering, 2007, p.26).

De IB’er neemt de problemen van de betrokkenen serieus en zal doorvragen naar wanneer het gedrag niet aanwezig is, dus wanneer het kind bijvoorbeeld wél zelfstandig werkt of stil kan zijn. Deze aspecten kunnen gebruikt worden in het positief aanpakken van het probleem.

Hoofdstuk 3

Onderzoeksmethodologie

3.1 Opbouw onderzoek

2009-2010

- Volgen van cursus voor Intern begeleiders over Handelingsgericht Werken.
- Overleg met IB'er over het opzetten van Handelingsgericht Werken binnen de Damiaanschool; dit is een eerste aanleiding voor het onderzoek.

Oktober 2009:

- Studiedag Passend Onderwijs; een tweede aanleiding om vanuit leerkrachten het zorgsysteem te verbeteren.
- Bespreking van huidige systemen binnen het onderwijs van de Damiaanschool, waar moet op aangesloten worden? Deze systemen zijn al ingevoerd omtrent Passend Onderwijs.
- Boek "Handelingsgericht Werken: een handreiking voor de Intern begeleider" van Pameijer en Beukering (2007) gelezen.

Januari – Mei 2010:

- Literatuur rondom Passend Onderwijs en de invoering ervan in Nederland en Europa opgezocht.
- Hoe wordt Passend Onderwijs in de rest van Europa opgepakt; artikelen gevonden over Zweden en landen in Oost-Europa. Artikelen gevonden via de Rijksuniversiteit Groningen.
- Ik ben benieuwd naar de rol van de leerkracht doordat er bij de studiedag veel commentaar op de zorg kwam en tijdens het zoeken naar de situatie van Passend - Onderwijs in Nederland kom ik hier ook veel over in artikelen tegen. Daarnaast wordt er in de artikelen van Zweden en de Oost-Europese landen ook naar voren dat leerkrachten onzeker zijn over hun nieuwe rol, dat samenwerking met andere instanties soms lastig is en zij kennis missen. Leerkrachten zijn ook in het onderzoek de doelgroep, ik ga het Handelingsgericht Werken aan hen overbrengen.
- De informatie over Handelingsgericht Werken verwerkt. Door alle andere informatie voorop te stellen kun je het goed inbedden in Passend Onderwijs, de ontwikkelingen die daaromheen spelen, de rol van de leerkracht en de huidige systemen van zorg binnen de Damiaanschool.

- Handelingsgericht Werken aan de huidige zorgsystemen binnen de school gekoppeld.
- De theorie zal omgezet moeten worden naar de praktijk. Ik ga aan de hand van alle gevonden informatie bekijken hoe Handelingsgericht Werken een oplossing kan bieden voor de meer directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten en zorgleerlingen in de klas.
- Vervolgens zal ik in stappen aangeven hoe Handelingsgericht Werken ingevoerd kan worden en zorgt voor directere en dagelijkse hulp in de klas.
- Na dit literatuuronderzoek moet de manier van overdracht duidelijk worden. Door de artikelen van landen uit Europa en artikelen over Passend Onderwijs en leerkrachten in Nederland, kan de doelgroep beter aangesproken worden. In de cursus rondom Handelingsgericht Werken kwam al veel naar voren over hoe dit moest gebeuren. Daarnaast komt nu ook de informatie over de huidige systemen naar voren in een PowerPoint-presentatie.

11 maart en 8 juni 2010:

- Er wordt gekozen voor twee informatiebijeenkomsten. De eerste bijeenkomst geeft vooral informatie over Handelingsgericht werken. Vervolgens komt er een Informatiebijeenkomst waarin leerkrachten actief aan het werk worden gezet met Handelingsgericht werken. Ze hebben al wat kunnen zien in de praktijk en kunnen nu zien en ook zelf aangegeven hoe de zorg handelingsgericht ingevoerd kan worden.

3.2 Onderzoeksvragen en deelvragen

Mijn onderzoeksvraag is:

Hoe kan Passend Onderwijs met meer directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten bereikt worden?

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden splits ik deze uiteen in de volgende deelvragen:

1. *Wat is Passend Onderwijs en hoe wordt het uitgevoerd?*
2. *Hoe wordt het passend onderwijs in andere landen binnen Europa aangepakt?*
3. *Wat wordt er verwacht van een leerkracht binnen Passend Onderwijs?*
4. *Volgens welke systemen wordt er in huidige zorg van de Damiaanschool gewerkt?*

5. *Wat is Handelingsgericht Werken (HGW)?*
6. *Hoe zijn de huidige systemen binnen de zorg met HGW te combineren?*
7. *Hoe kunnen IB'ers en RT'ers met HGW meer directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten geven?*
8. *Hoe kan HGW in stappen bereikt worden?*
9. *Hoe verloopt de implementatie van HGW op de Damiaanschool?*
10. *Hoe worden de leerkrachten over HGW geïnformeerd?*
11. *Wat zijn knelpunten bij de invoering van HGW op de Damiaanschool?*

3.3 Onderzoeksvormen

Ik heb gekozen voor een literatuuronderzoek. Om het Passend Onderwijs toe te lichten zijn er internationale artikelen, Nederlandse artikelen en informatie van de website van het Ministerie van Onderwijs gebruikt. Daarnaast is internationale literatuur bekeken om te zien hoe andere landen binnen de Europa Inclusief Onderwijs en “Passend Onderwijs” toepassen binnen hun onderwijs. Ik heb daarbij gekozen voor Zweden, een land dat veelal voor lijkt te liggen op Nederland binnen onderwijs en zorg en voor Bulgarije, Bosnië en Herzegovina, landen uit Oost-Europa, die minder welvaart hebben en achter lijken te liggen op het gebied van onderwijs en zorg. Door deze extremen kan een breed beeld van de invoering van Passend Onderwijs geschetst worden. En zoals al aangegeven werd met het werkwoord “lijken” duidelijk dat deze landen, ondanks verschillende welvaart tegen dezelfde moeilijkheden kunnen aanlopen.

De Nederlandse en internationale literatuur geeft ook veel kritiekpunten op het Passend Onderwijs. Deze kritiekpunten kan ik meenemen om zo Passend Onderwijs op een juiste manier aan te bieden op de Damiaanschool.

Er zijn Nederlandse bronnen gebruikt om het Handelingsgericht Werken toe te lichten. Als bron wordt er het boek “Handelingsgericht Werken: een handreiking voor de interne begeleider” van Noëlle Pameijer en Tanja van Beukering (2007) gebruikt. “Noëlle Pameijer is kinderpsycholoog bij het Regionaal Samenwerkingsverband en Orthopedagogisch Onderwijsinstituut Annie M.G. Schmidt en bij Kwaliteit in Nascholing te Hilversum. Noëlle Pameijer is sterk betrokken bij de Weer Samen Naar School-beweging in Nederland en bij de uitbouw van Handelingsgericht Werken voor

interne zorgbegeleiders. Zij ondersteunt reeds 5 jaar centra voor leerlingenbegeleiding en pedagogische begeleidingsdiensten in Vlaanderen bij de implementatie van handelingsgerichte diagnostiek en handelingsgericht werken” (Handelingsgericht werken op school, 2010). Tanja van Beukering is als onderwijsadviseur werkzaam bij de Faculteit Educatieve Opleidingen, Seminarium voor Orthopedagogiek te Utrecht (Boekinformatie, 2010). Er zijn meerdere boeken verschenen over Handelingsgericht Werken van deze auteurs.

De data over Handelingsgericht Werken komt tevens vanuit de cursus “Handelingsgericht voor IB’ers”, welke gebaseerd is op het boek van Pameijer en Van Beukering (2007). Deze cursus werd gegeven door Peter de Vries, dit is ook een belangrijk persoon binnen het Weer Samen naar Schoolproject van de overheid.

3.4 Data verzamelen

De data komt vanuit de cursus “Handelingsgericht voor IB’ers”, die ik vorig jaar heb gevolgd. De internationale literatuur en de Nederlandse artikelen komen uit tijdschriften, die ik heb gevonden via de zoekmachines: ERIC (Educational Resources Information Center), hier staan veelal internationale artikelen uit tijdschriften over onderwijs in en BSL Vakbibliotheek (Bohn, Stafleu en Van Loghum & U), hier staan artikelen uit Nederlandstalige (para)medische tijdschriften in. Deze zoekmachines kon ik bezoeken via de Rijksuniversiteit van Groningen (RUG). Overige informatie komt vanuit boeken, die op de Damiaanschool aanwezig waren en via Google op internet.

3.5 Betrokkenen

De betrokkenen zijn leerkrachten, IB’er en RT’ers. Het onderzoek is gericht op hulp aan leerkrachten, die het Passend Onderwijs gaan uitvoeren binnen de Damiaanschool. Daarnaast is er speciale aandacht voor de IB’er en de RT’ers, omdat zij het Handelingsgericht Werken binnen de zorg dit jaar zullen uitvoeren. Ik heb het onderzoek opgezet samen met de Intern Begeleidster Marja van der Horst. De RT’ers zijn José Hendriksen (welke ik zo’n anderhalf jaar heb vervangen) en Yolande de Looze (onderwijsassistente in de functie van Remedial Teacher). José Hendriksen zorgt veelal voor de ondersteuning van leerlingen met zware en lichtere leerproblemen. Yolande de Looze zorgt veelal voor de behandeling van leerlingen

met sociaal-emotionele problemen en eventuele leerproblemen, die hierbij komen kijken.

3.6 Gebruikte methoden en middelen

Er wordt gebruik gemaakt van de invoering van HGW volgens Pameijer & Beukering (2007) en de cursus “Handelingsgericht voor IB’ers” door Peter de Vries (2009).

Naast deze informatie zal ik voorbeelden van leerlingen uit de praktijk gebruiken om het Handelingsgericht werken over te brengen en te laten aanspreken. Dit kan doordat ik zelf anderhalf jaar als RT’er op de Damiaanschool heb gewerkt.

In de presentatie aan het team van de school wordt er gebruik gemaakt van het programma PowerPoint. Daarnaast worden er opdrachten door de leerkrachten gemaakt om HGW te doen leven.

3.7 Data-verzamelingsinstrumenten

De zoekmachines ERIC en BSL Vakbibliotheek, die ik heb gebruikt bij de RUG bevatten veelal artikelen over onderwijs. Verder heb ik geen data-verzamelingsinstrumenten gebruikt.

3.8 Data verzamelen

Ik ga binnen de gevonden data op zoek naar overeenkomsten om de informatie meer te valideren. Ik ga juist ook op zoek naar kritiek op Passend Onderwijs, omdat er zo aanwijzingen te vinden zijn van hoe Passend Onderwijs dan wel ingevoerd zou moeten worden.

Ik verwacht weerstand van leerkrachten, omdat leerkrachten met de invoering van nieuwe projecten vaak het idee hebben dat er meer werk is en dat ze het niet leuk zullen vinden. Ik ga dan ook op zoek naar artikelen over de rol van de leerkracht binnen Passend Onderwijs. Ik denk dat het belangrijk is duidelijke verwachtingen weer te geven en vorm te geven hoe Handelingsgericht Werken veel kan opleveren voor het onderwijs.

Hoofdstuk 4

Data analyse en resultaten

In dit hoofdstuk wordt de theorie aan de praktijk gekoppeld. De theorie wordt verbonden aan de laatste deelvragen. Met deze antwoorden kan er een uitkomst gegeven worden aan de onderzoeksvraag.

Allereerst wordt er gekeken hoe Handelingsgericht werken binnen de huidige systemen in de zorg past. Vervolgens wordt er beschreven hoe IB'ers en RT'ers met HGW directere en dagelijkse hulp aan leerkrachten kunnen geven. Als laatste wordt er ingegaan op stappen die ondernomen moeten worden volgens HGW om directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten te verwezenlijken.

4.1 *Hoe zijn de huidige systemen binnen de zorg met HGW te combineren?*

In de paragraaf 2.4 kwamen de huidige principes binnen het zorgsysteem naar voren; het Vijfstromenmodel en de 1-Zorgroute. In paragraaf 2.5 werd het Handelingsgericht werken uitgelegd. In deze paragraaf zal duidelijk worden hoe deze huidige principes en het Handelingsgericht Werken met elkaar gecombineerd kunnen worden.

4.1.1 De 1-Zorgroute en HGW

De 1-Zorgroute is een werkmodel, een schema dat je doorloopt om zorg te verwezenlijken. Handelingsgericht Werken is een manier van werken, die binnen dit schema op verschillende plekken kan worden toegepast (Pameijer & Van Beukering, 2007). Beiden hebben vrijwel dezelfde uitgangspunten:

1. De onderwijsbehoeften van leerlingen en ondersteuningsbehoeften van leerkrachten en ouders staan centraal.
2. De werkwijze is systematische en transparant.
3. De werkwijze is doelgericht en gericht op haalbare adviezen.
4. Er wordt gewerkt vanuit een transactioneel kader; er vindt een uitwisseling plaats tussen het zorgteam en het lerarenteam van de school.
5. Leerkrachten, ouders en leerlingen werken constructief samen; bij constructief communiceren wordt er overleg met ouders, leerkrachten en leerlingen gevoerd, met als doel een geschikte aanpak voor het kind te vinden.

6. Positieve aspecten van leerling, leerkracht en ouders zijn van groot belang (Clijsen, 2007).

In het schema wordt bijvoorbeeld in de cirkel Handelingsgericht Werken door de leerkracht toegepast, hij wordt begeleid door IB'er en betreft ouders en kind in het proces. Als de leerkracht, de ouder of het kind in deze cirkel vragen heeft, waar geen antwoord op gevonden kan worden, dan kunnen zij naar de Intern begeleider toe stappen. Deze bekijkt welke vraag er wordt gesteld; een onderkende vraag, een verklarende vraag of adviserende vraag. Vervolgens wordt er gekeken of het beantwoorden van de vraag een duidelijke bijdrage kan bieden aan de geboden hulp aan de leerling (Pameijer & Van Beukering, 2007).

Bij een leerling-bespreking komt het Handelingsgericht Werken ook naar voren. Zo wordt er met alle partijen rondom het kind tegelijk gesproken. Doelen worden opgesteld en iedereen weet van elkaar wat zij gaan doen om de doelen te bereiken (Pameijer & Van Beukering, 2007).

Binnen het proces van hulp aan een leerling, kan de IB'er Handelingsgericht gaan werken op momenten dat er meer informatie nodig is om de situatie van een leerling te kunnen verbeteren. De IB'er of RT'er kunnen onderzoek doen, maar zij kunnen ook de schoolbegeleidingsdienst inschakelen (Pameijer & Van Beukering, 2007).

4.1.2 Het Vijf-stromenmodel, de 1-Zorgroute en HGW

Het Vijf-stromenmodel geeft 5 niveaus binnen de zorg weer, welke ook binnen de 1-Zorgroute terug komen. De leerlingen op niveau 1 en 4 zijn terug te vinden in de handelingsgerichte cirkel, welke door de leerkracht wordt uitgevoerd met eventueel ondersteuning van de IB'er. Tevens kun je een aantal leerlingen hiervan terug vinden in het blok "intern handelen" onder "groepsbespreking". De zorgleerlingen van niveau 2 komen terug in de leerling-besprekingen en kunnen binnen de school remediering krijgen, zij vallen binnen het blok: "intern handelen". Leerlingen uit niveau 3 vallen al onder "intern handelen" en er worden hulpvragen gesteld aan instanties die vallen onder "extern handelen". Niveau 5 gaat over organisatie van de zorg in het algemeen. Het Vijfstromenmodel is Handelingsgericht omdat er duidelijke doelen worden gemaakt bij een leerlingenbespreking. Daarnaast is het in niveaus georganiseerd. Door deze twee aspecten bieden het Vijf-stromenmodel,

de 1-Zorgroute en Handelingsgericht Werken het transparantie en duidelijkheid binnen de zorg op een basisschool.

4.2 Hoe kunnen IB'ers en RT'ers met HGW meer directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten geven?

Aan de hand van de zes uitgangspunten van Handelingsgericht Werken (Pameijer & Van Beukering, 2007) zal duidelijk worden hoe er met Handelingsgericht Werken directere en dagelijkse hulp binnen de Damiaanschool gerealiseerd kan worden.

4.2.1 Onderwijsbehoeften van de leerling

De leerkracht formuleert de onderwijsbehoeften van de leerling aan de hand van vooropgestelde omschrijvingen. Hierdoor wordt duidelijk wat een leerling aan directe en dagelijkse hulp nodig heeft. De leerkracht kan zo beter overbrengen aan de IB'er hoe hij geholpen kan worden binnen de dagelijkse en directe zorg. De leerkracht geeft bij "een leraar nodig die" aan wat hij zelf nog wil leren of kunnen doen om het kind optimale zorg te bieden. De IB'er kijkt hoe dit verwezenlijkt kan worden.

Er zal in het gesprek tussen leerkracht en IB'er meer nadruk moeten gaan liggen op wat er direct al kan veranderen; wat er bewijs van spreke al de volgende dag gedaan kan worden om aan de onderwijsbehoeftes van een leerling te kunnen voldoen. Deze gesprekken worden gevoerd binnen een groepsbespreking en leerling-besprekingen.

4.2.2 Systematische en transparante aanpak

De IB'er gebruikt het model van Handelingsgerichte Diagnostiek om hulpvragen van de leerkracht te beantwoorden. Dit zijn vragen, die de leerkracht kunnen helpen met het inrichten van de dagelijkse onderwijsbehoeften van een leerling. Door het model kan de IB'er transparant en systematisch werken. Zo is het proces van diagnostiek ook voor de leerkracht inzichtelijk.

Er zijn nieuwe formulieren in gebruik genomen voor de intake van een leerling. Dit formulier biedt ruimte voor een uitgebreid verslag van de situatie. In dit formulier is vooral nieuw dat er nadruk op ligt dat de ouders worden ingelicht. In de bijlage wordt dit formulier weergegeven. Door ouders te betrekken in het proces kan er vanuit ouders ook veel informatie komen over de dagelijkse zorg aan het kind. Deze kan meegenomen worden in de dagelijkse zorg aan het kind in de klas.

4.2.3 Een doelgericht proces

Door doelgerichter te gaan werken; alleen informatie uit te zoeken, die belangrijk is om doelen te bereiken, kan er directere zorg geboden worden. Bij leerlingen, die vermoedelijk dyslexie hebben wordt er niet eerst onderzoek gedaan, maar wordt er meteen gekeken hoe het kind dat moeite heeft met lezen direct geholpen kan worden. Dit kan door aanpassingen in de klas of hulp voor 6 weken van een Remedial Teacher.

Daarnaast zal in groeps- en leerling-besprekingen door de IB'er meer gezocht worden naar doelgerichte oplossingen. Dit zijn tevens oplossingen, die voor de leerkracht, leerling en eventueel ouder haalbaar zijn. Er zal goed gekeken moeten worden naar werkende oplossingen, als interventies vergeten worden of maar gedeeltelijk worden uitgevoerd worden, dan zullen ze stop gezet worden.

4.2.4 Een transactioneel referentiekader

Onderwijsvraag en onderwijsaanbod moeten op elkaar aansluiten. Er wordt meer aan de leerling zelf gevraagd wat hij wil leren en hoe de hulp eruit moet zien. Het is tevens belangrijk te kijken naar de kenmerken van de leerling. Niet alle leerlingen met dyslexie kunnen hetzelfde onderwijsaanbod krijgen. Zij hebben immers in verschillende mate dyslexie en zijn verschillende personen. Er wordt tevens gekeken hoe de leerling binnen de klas en tussen zijn groepsgenoten zich op zijn gemak kan voelen. Als laatste is ook de interactie tussen leerkracht en leerling belangrijk. Het kan zo zijn dat de leerkracht iets moet veranderen binnen zijn interactie met de leerling.

Als onderwijsvraag en onderwijsaanbod juist op elkaar worden aangesloten kan er dagelijkse hulp gecreëerd worden in de klas. Het is belangrijk dat de IB'er ervoor zorgt dat er direct na de intake begonnen wordt met het afstemmen van de onderwijsvraag op het onderwijsaanbod.

4.2.5 Een constructieve samenwerking

Een constructieve samenwerking tussen alle personen rondom het kind wordt gecreëerd door een nieuw handelingsplan te gebruiken, dat RT'er, leerkracht en ouders betreft in het zorgproces rondom het kind. Dit handelingsplan is aangeboden binnen de opleiding en is terug te vinden in de bijlage.

Zoals al eerder aangegeven is het belangrijk het kind zelf te betrekken bij het opstellen van het handelingsplan, omdat het dan meer kans van slagen heeft. In het handelingsplan is ruimte gecreëerd voor de leerkracht en de ouder. In deze gedeeltes kan beschreven worden hoe de leerkracht dagelijks hulp biedt aan de leerling en hoe de ouder hulp thuis biedt.

Het is belangrijk dat er als er voldoende informatie binnen is over de leerling er tijdig een handelingsplan wordt opgesteld, zodat alle personen rondom het kind weten wat er van hen verwacht wordt. Zo kan directe zorg geboden worden.

In leerling-besprekingen zullen ouders, leerkracht, intern begeleider, RT'er en eventuele andere betrokkenen uitgenodigd worden om constructiever te kunnen samenwerken.

4.2.6 Positieve aspecten van betrokkenen

Er ligt een belangrijke rol voor de Intern begeleider in de nadruk leggen op positieve aspecten binnen een bespreking van een leerling. De IB'er zal vragen moeten stellen, die gericht zijn op positieve aspecten van kind, onderwijsleersituatie en opvoedingssituatie. Positieve aspecten zullen een positieve uitwerking hebben op het oplossen van problemen. Er kan gekeken worden naar wat een leerkracht goed kan, wat een kind goed kan om een onderwijsleersituatie aan te passen. Zo kan dagelijks onderwijs positief beïnvloedt worden.

4.2.7 De doelgroep leerkrachten

Door IB'er en RT'er wordt Handelingsgericht Werken binnen de zorg al uitgevoerd. De bedoeling is dat leerkrachten deze manier van werken begrijpen en hun zorg in de klas ook gaan inrichten volgens Handelingsgericht Werken. Daarnaast leren zij volgend jaar zelf Handelingsgericht Werken met de gehele groep toe te passen en zou het goed zijn als zij nu al het een en ander meekrijgen hierover, zodat de informatie volgend jaar beter aansluit. Deze uitgangspunten moeten terugkomen in de presentatie, die wordt gegeven aan het team van de Damiaanschool. Daarnaast komen er vanuit paragraaf 2.3 nog een aantal handige uitgangspunten voor het aanbieden van een nieuwe manier van werken aan leerkrachten naar voren. Ten eerste zullen leerkrachten Passend Onderwijs als een zwaardere taak gaan ervaren, omdat ze naast leerlingen met goede resultaten afleveren nu ook de extra taak van Passend Onderwijs aan zorgleerlingen krijgen (Meijer, 2009). Het

Handelingsgericht werken moet die zwaardere taak goed opvangen. De manier van werken moet er voor zorgen dat het werk juist niet zwaarder wordt.

Ten tweede zal de leerkracht zich er van bewust worden dat zijn signaleringstaak belangrijk is. De leerkracht verwijst tijdig door naar IB'er en deze verwijst zo tijdig door naar externe instanties.

Ten derde wordt er van de leerkracht verwacht dat hij open staat voor verandering van didactiek, pedagogiek en soms ook voor een eigen gedragsverandering ten gunste van het Passend Onderwijs geven aan het kind (Meijer, 2009).

Ten vierde zal de leerkracht er op mogen vertrouwen dat IB'er en RT'er voor coaching en consultatie klaar staan. De leerkracht kan zich zo professionaliseren (Meijer, 2004). Leerkrachten van speciaal onderwijs en ambulant begeleiders zullen deze rol in de toekomst ook meer gaan vervullen.

Het Passend Onderwijs uitvoeren wordt een zwaardere taak voor de leerkracht. Het is dus belangrijk dat IB'er en RT'er klaar staan om leerkrachten direct en dagelijks te kunnen helpen. Dit zou wekelijks in de vorm van een spreekuur structureel toegepast kunnen worden. Daarnaast zijn er natuurlijk de groeps- en leerling-besprekingen.

Deze besprekingen zullen op een Handelingsgerichte manier aangepakt moeten worden om ze succesvol te laten verlopen; de onderwijsbehoeften van de leerling staan centraal, er is een systematische en transparante aanpak, het is doelgericht, er is sprake van een transactioneel kader, er is een constructieve samenwerking en de nadruk ligt op positieve aspecten (Pameijer & Van Beukering, 2007).

4.2.8 Overige belangrijke aspecten

Andere belangrijke aspecten bij het invoeren van Passend Onderwijs en dus bij Handelingsgericht Werken komen voort uit de artikelen van Van Doorn (2005), Meijer (2004), Tsokova & Becirevic (2009) en Brodin & Lindstad (2007).

- De IB'er zal goed in de gaten houden dat er maar een deel van de kinderen met leer- en gedragsstoornissen binnen regulier onderwijs kan blijven. Kinderen met zware stoornissen zullen dus doorgestuurd moeten worden naar speciaal onderwijs. Dit is ook belangrijk om te voorkomen dat de leerkracht een te zware taak krijgt bij het bieden van Passend Onderwijs aan deze leerling en de rest van de leerlingen in de klas.

- Er zijn veel bezuinigingen op het onderwijs, dus is het belangrijk dat middelen en expertise worden gezocht binnen de school en de instanties rondom de school.
- Binnen het zorgsysteem op de Damiaanschool moet er in acht genomen worden dat er overdiagnosticering kan plaatsvinden. De IB'er moet er op toe zien dat er juist wordt gediagnosticeerd, door instanties die bekend zijn voor de school. Als ouders op eigen initiatief een onderzoek laten doen, moet er zorgvuldig gekeken worden naar de instantie, die zij hiervoor gebruikt hebben. Daarnaast is het belangrijk de stoornis, die bij het kind is geconstateerd niet als negatief label te gebruiken. De verantwoordelijkheid voor het onderwijs aan een leerling blijft een verantwoording van de school. De stoornis mag niet als excuus gebruikt worden, waarom het kind geen onderwijs kan ontvangen.
- Het is belangrijk dat de samenwerking met instanties buiten school, zoals ambulante begeleiding goed blijft verlopen, ondanks de verschillende organisatie binnen de instanties. Verwachtingen van elkaar zullen duidelijk weergegeven moeten worden.
- Zoals bij Handelingsgericht Werken al wordt genoemd is het belangrijk tevens goed te luisteren naar het kind. Bij de intake en bij het schrijven van een handelingsplan is het belangrijk het kind te raadplegen. Deze weet vaak heel goed hoe zij graag onderwijs zouden willen krijgen.
- Er zal meer een sfeer moeten heersen waarin er hulp gevraagd kan worden aan ambulant begeleiders en leerkrachten van speciaal onderwijs omtrent zorgleerlingen. Daarnaast is het belangrijk dat leerkrachten zich kunnen specialiseren door een cursus of opleiding te volgen over een bepaalde stoornis. Het is dan ook belangrijk dat dit door de directeur wordt gestimuleerd, door voor vervanging te zorgen en eventueel geld vrij te maken. Leerkrachten kunnen tevens gebruik maken van de Lerarenbeurs.

4.3 *Hoe kan HGW in stappen bereikt worden?*

De implementatie volgens Pameijer & Van Beukering (2007, p. 169) verloopt in een stappenplan van vier stappen:

“Stap 1: Ga samen met directie, IB en schoolteam na welke succesfactoren er al zijn.

Stap 2: Stel vast hoe de werkwijze van leraren, IB en directie zich verhoudt tot HGW.

- Stap 2a. Behoud de werkwijzen die al Handelingsgericht zijn en goed werken.
- Stap 2b. Bepaal of de werkwijzen die niet worden toegepast, ook wenselijk zijn.

Stap 3: Maak de gewenste veranderingen geleidelijk aan haalbaar.

Stap 4: Experimenteer gezamenlijk met de nieuwe werkwijze, evalueer en stel bij.”

4.3.1 De succesfactoren

De succesfactoren zijn de voorwaarden waaronder Handelingsgericht Werken kan slagen. Dan is er te beginnen bij de vraag of de visie van de schoolteam past bij de zes uitgangspunten van HGW. Om hierachter te komen is het belangrijk een bijeenkomst te houden waarin HGW goed wordt uitgelegd en waar het team kan discussiëren over de uitvoering van HGW (Pameijer & Van Beukering, 2007).

De volgende opzet voor een bijeenkomst wordt genoemd door Pameijer en Van Beukering (2007, p. 171-173):

- 1) “Inventariseren van kennis over HGW.”
- 2) “Bespreken van de uitgangspunten.” De toelichting van de uitgangspunten kan goed uitgevoerd worden door concrete voorbeelden uit de praktijk van de school te gebruiken. Tevens wordt er per uitgangspunt aangegeven wat er van alle betrokkenen wordt verwacht.
- 3) “Gezamenlijk een sterkte-zwakteanalyse maken.” Er wordt gekeken wat al handelingsgericht is en wat handelingsgerichter uitgevoerd zou kunnen worden. Het benadrukken van wat er al handelingsgericht gebeurt, om het team zo te laten ervaren dat er in feite niet zo’n grote verandering is.
- 4) “Plannen en afspraken maken voor de toekomst.” Er wordt samen met het team gekeken wat er nog handelingsgerichter kan binnen de school. Er worden doelen voor korte en lange termijn opgesteld. In de bijeenkomsten die volgen kan er specifiek aan die doelen gewerkt worden.

4.3.2 Werkwijze van het schoolteam en HGW

De IB analyseert of de werkwijze Handelingsgericht is en wat er nog zou moeten veranderen. Dit kan de IB’er ook samen met het team doen. Het betreft hier de fasen van diagnostiek: intakefase, strategiefase, onderzoeksfase, indiceringsfase en adviesfase. Alle aspecten, die al handelingsgericht verlopen moeten zo behouden

worden. Er wordt vervolgens naar alle aspecten, die niet of onvoldoende handelingsgericht zijn, gekeken. Is het wel wenselijk dat deze onderdelen handelingsgericht worden en is het wel haalbaar? Alle onderdelen waarvan het wenselijk en haalbaar is dat zij Handelingsgerichter worden, worden meegenomen naar stap 3 (Pameijer & Van Beukering, 2007).

4.3.3 De gewenste veranderingen haalbaar maken

De volgende vragen worden gesteld: Hoe is de gewenste werkwijze te realiseren? En wat is er concreet nodig om een verandering te laten slagen?

Dit kan bijvoorbeeld de aanpassing van een formulier zijn. Het is dan belangrijk om in de gaten te houden dat bijvoorbeeld zowel leerkracht als IB'er hier mee kunnen werken (Pameijer & Van Beukering, 2010).

4.3.4 Experimenteren met de nieuwe werkwijze

Er kan geëxperimenteerd worden met de veranderingen, die men wil gaan doorvoeren omtrent HGW. Dit kan waardevolle ervaringen opleveren, die een verandering nog concreter of beter kunnen maken. Dit kan tijdens intervisie, tijdens leerling-besprekingen, maar ook tijdens gesprekken van de IB'er met externe instanties. Het is belangrijk dat het oplossen van problemen als een uitdaging wordt gezien (Pameijer & Van Beukering, 2007).

4.3.5 Moeilijkheden bij de implementatie

Drie uitgangspunten van Handelingsgericht Werken zijn redelijk eenvoudig toe te passen: systematiek, constructieve samenwerking en positieve aspecten. De andere drie uitgangspunten van Handelingsgericht Werken zijn echter minder eenvoudig toe te passen: onderwijsbehoeften centraal, doelgericht werken en haalbare adviezen en transactioneel kader. Het benoemen van problemen en stoornissen is vrij makkelijk, maar het omzetten hiervan naar praktische aanpassingen binnen onderwijs blijkt lastig. Daarnaast is het stellen van haalbare doelen voor een bepaalde tijd en het geven van haalbare adviezen aan betrokkenen is tevens lastig. Daarom is het belangrijk in het begin veel uit te proberen en elkaar feedback te geven. Als laatste zijn de interacties tussen leerkracht en kind en kind en ouders belangrijk. In de praktijk is het lastig om leerkracht en ouders te vertellen dat er aspecten binnen hun

interactie met het kind moeten veranderen. Dit zal tactisch gebracht moeten worden (Pameijer & Van Beukering, 2010).

4.4 Hoe verloopt de implementatie van HGW op de Damiaanschool?

De IB'er en de RT'ers hebben gekeken hoe het model van diagnostiek en de manier van werken op een Handelingsgerichtere manier uitgevoerd kan worden (Pameijer & Van Beukering, 2007).

4.4.1 Te veranderen aspecten en voorlopige aanpassingen

Het bleek dat ouders eigenlijk amper worden betrokken in het zorgproces, ze weten vaak niet dat hun kind Remedial Teaching krijgt of speciale aanpassingen binnen de klas.

- Het intakeformulier is veranderd; de rol van de ouders wordt meer benadrukt, door er op toe te zien dat zij worden betrokken bij het onderwijs van hun kind als deze met een hulpvraag wordt aangemeld bij de IB'er. Dit intakeformulier is te vinden in bijlage 1.

- Ouders en andere betrokken worden uitgenodigd bij een leerling-bespreking.

Groepsbesprekingen en leerling-besprekingen nemen veel tijd in beslag.

- De IB'er stelt doelgerichte vragen. Zij vraagt bijvoorbeeld wat er zou kunnen veranderen de volgende dag, zodat de situatie beter wordt of wat de precieze hulpvraag is. Zo wordt er doelgericht gewerkt en blijft men niet in de oorzaken en probleemsfeer hangen.

- Er wordt twee keer per jaar een intervisie tussen leerkrachten georganiseerd. Leerkrachten geven elkaar advies over het onderwijsaanbod aan leerlingen, die zij als "lastig" ervaren.

De RT'er stelt een handelingsplan voor een kind op. Ouders, leerkrachten en het kind worden veelal niet betrokken in de uitvoering van handelingsplannen.

- Er wordt een nieuw handelingsplan ingezet, waarbij twee kolommen voor leerkracht en ouders worden gereserveerd. De RT'er vraagt bij leerkracht en ouders na wat zij kunnen doen om het kind te helpen. Gaandeweg kan de leerkracht het gedeelte van de leerkracht en de ouder zelf invullen. Het handelingsplan is te vinden in bijlage 2.

- De RT'er bespreekt het handelingsplan met het kind en vraagt het kind om invulling van verschillende aspecten.

4.5 Hoe worden de leerkrachten over HGW geïnformeerd?

Op de Damiaanschool worden twee bijeenkomsten georganiseerd om Handelingsgericht werken binnen het zorgsysteem aan leerkrachten voor te leggen.

In bijeenkomst 1 werd er een uitleg gegeven over:

- de huidige zorgsystemen,
- de uitgangspunten van HGW,
- de plaats van HGW binnen de huidige zorgsystemen,
- hulpvragen stellen aan de IB'er,
- Handelingsgerichte aanpassingen binnen de zorg, zoals de nieuwe formulieren voor de intake en het handelingplan.

Er werden bij de uitgangspunten voorbeelden uit de praktijk gegeven. Dit werd gedaan om te verduidelijken en om te laten zien dat er al Handelingsgericht wordt gewerkt. Leerkrachten krijgen de opdracht goed op te letten wat er al op een Handelingsgerichte manier binnen school gebeurt, zodat we daar op de volgende bijeenkomst op in kunnen gaan. De presentatie is terug te vinden in bijlage 3.

In bijeenkomst 2 is er aandacht voor:

- een korte herhaling van de uitgangspunten van HGW,
- een gezamenlijke sterkte-zwakteanalyse omtrent HGW,
- het oefenen met beschrijven van onderwijsbehoeften van een kind en bekijken welke aspecten hier haalbaar van zijn,
- het oefenen met beschrijven van positieve kenmerken van een kind en het opstellen van een hulpvraag.

Er wordt geoefend met het beschrijven van onderwijsbehoeften en het haalbaar ervan maken, omdat dit als een lastig uitgangspunt van HGW wordt ervaren (Pameijer & Van Beukering, 2007). Het oefenen met positieve kenmerken van het kind wordt geoefend, omdat een stoornis als excuus gebruikt kan worden om onvoldoende aangepast onderwijsaanbod te geven (Van Doorn, 2005 en Brodin & Lindstad, 2007). Het opstellen van een hulpvraag wordt geoefend om een doelgericht aan het werk te kunnen gaan (Pameijer & Van Beukering, 2007).

Aan de hand van de sterkte-zwakteanalyse wordt er gekeken welke specifieke onderwerpen er in bijeenkomsten nog aan bod kunnen komen. Er wordt een lijst gemaakt van korte- en lange termijn doelen omtrent nog aan te pakken aspecten.

Alle opdrachten van bijeenkomst 2 zijn terug te vinden in bijlage 4.

4.6 Wat zijn knelpunten bij de invoering van HGW op de Damiaanschool?

Er is nog geen aandacht besteed aan het transactionele kader. Het is erg belangrijk om binnen de intervisie aan te geven dat veranderingen in didactiek, pedagogiek, maar ook in gedrag van de leerkracht kunnen liggen. Leerkrachten zullen zich open stellen, om zo aan hun professionaliteit te kunnen werken (Pameijer & Van Beukering, 2007). Op het moment werken leraren nog vrij veel “op hun eigen eiland”, dit kan binnen hun eigen klas, binnen eigen bouw en binnen eigen locatie plaats vinden. Er zijn meerdere locaties op onze school en de leerkrachten mengen niet zo veel met elkaar. Ik denk dat het goed is om binnen vergaderingen tijd in te lassen om in kleine afwisselende groepen door middel van opdrachten te werken aan de openheid van leerkrachten. Zo kan men ervaren dat er veel van elkaar te leren is, hoe je tactvol iets brengt en dat je kan werken aan je eigen professionaliteit als je je daarvoor openstelt.

Hoofdstuk 5

Conclusies

In dit hoofdstuk zal ik alle informatie combineren om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag:

*Hoe kan Passend Onderwijs
met meer directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten
bereikt worden?*

5.1 Passend Onderwijs bereiken

Passend Onderwijs is te bereiken als er voldaan wordt aan de volgende punten:

- De leerkracht kan verschillen tussen leerlingen als positief ervaren.
- Als er geen overdiagnosticering plaats vindt. Er moet in de gaten gehouden worden dat er juist wordt gediagnosticeerd en dat de diagnose niet als excuus wordt gebruikt om niet aan een Passend Onderwijsaanbod te voldoen.
- De IB'er zal goed in de gaten houden dat er maar een deel van de kinderen met leer- en gedragsstoornissen binnen regulier onderwijs kan blijven. Kinderen met zware stoornissen zullen dus doorgestuurd moeten worden naar speciaal onderwijs.
- Er zijn veel bezuinigingen op het onderwijs, dus is het belangrijk dat middelen en expertise worden gezocht binnen de school en de instanties rondom de school.
- Het is belangrijk dat de samenwerking met instanties buiten school, zoals ambulante begeleiding goed blijft verlopen, ondanks de verschillende organisatie binnen de instanties. Verwachtingen van elkaar zullen duidelijk weergegeven moeten worden.
- Handelingsgericht gaan werken:

Dit betekent een systematische en transparante aanpak door gebruik van de 1-Zorgroute en Vijf-stromenmodel. Daarnaast kijkt de leerkracht meer naar de onderwijsbehoeften van de leerling om het onderwijs in te richten. Er wordt meer doelgericht gewerkt. Ook wordt er meer naar de leerling zelf geluisterd. Zo kunnen de onderwijsbehoeften duidelijker gedefinieerd worden. Er wordt meer gekeken naar de leerling (onderzoeksvraag) en het onderwijsaanbod (leerkracht, materialen, enzovoorts). Niet elke leerling met ADHD is hetzelfde en ze hebben dus verschillend

onderwijsaanbod nodig. Een constructieve samenwerking tussen ouder, leerkracht, IB'er, RT'er en experts buiten de school. Als laatste wordt er naar positieve aspecten van het kind, maar ook van de hulpverleners om het kind heen gekeken.

- De invoering van Handelingsgericht Werken.

Het is belangrijk het stappenplan van implementatie, opgesteld door Pameijer en Van Beukering (2007) te volgen. De IB'er analyseert wat in het model van diagnostiek handelingsgerichter kan (voorbeelden: formulieren aanpassen, ouders en leerlingen meer betrekken in proces, doelgerichte groeps- en leerling-besprekingen, interviews tussen leerkrachten organiseren). De uitgangspunten van HGW worden duidelijk uitgelegd aan de teamleden in een bijeenkomst. Vervolgens wordt er een sterkte-zwakteanalyse gemaakt over wat er al handelingsgericht is en wat er nog handelingsgerichter kan. Aan de hand van deze analyse worden er doelen voor korte- en lange termijn omtrent het invoeren van Handelingsgericht Werken samen het team opgesteld. Er wordt steeds gekeken of de doelen wenselijk en haalbaar zijn. De uitgangspunten: onderwijsbehoeften centraal, doelgerichte werken en haalbare adviezen en transactioneel kader, zijn lastiger om in te voeren. Het is goed om deze onderdelen te oefenen met het team in een bijeenkomst. Vooral het uitgangspunt transactioneel kader vergt oefening te leren open te staan voor opbouwende kritiek over het aanpassen van je didactiek, pedagogiek en gedrag als leerkracht.

- De leerkracht krijgt nieuwe taken:

Hij biedt Passend Onderwijs aan de zorgleerlingen in de groep. Er ligt meer nadruk op de signaleringstaak van de leerkracht; leerlingen met zorg doorverwijzen naar de IB'er. De leerkracht staat open voor het veranderen van didactiek, pedagogiek en gedrag in de klas. De leerkracht kan zich zo professionaliseren. Daarbij kan hij er op vertrouwen dat IB'er en RT'er klaar staan voor coaching en consultatie, eventueel in de vorm van een wekelijks spreekuur.

5.2 Meer directe en dagelijkse hulp voor leerkrachten

Er kan meer directe en dagelijkse hulp aan leerkrachten geboden worden door:

- Handelingsgericht te gaan werken;

De leerkracht bekijkt de onderwijsbehoeften van de zorgleerling. Zo kan er dagelijkse en meer directe hulp voor het kind komen. De IB'er helpt de leerkracht met het formuleren van de onderwijsbehoeften. Met een handelingsplan waarin RT'er,

leerkracht en ouders vertegenwoordigd zijn, weet men wat er van elkaar verwacht mag worden. Zo wordt zorg systematisch en transparant en kan er dagelijkse hulp geboden worden. Door tijdig het handelingsplan op te stellen kan er meer directe zorg plaatsvinden.

Er worden alleen onderzoeken gedaan als dat nodig is voor het inrichten van de hulp aan een zorgleerling. Zo kan er meer directe zorg gecreëerd worden. Er wordt tevens meer nadruk gelegd op wat er de volgende dag al zou kunnen veranderen binnen de klas. Zo worden onderwijsvraag en onderwijsaanbod op elkaar afgestemd. Het onderwijsaanbod verbeteren kan ook door meer open te staan voor aanwijzingen van het kind omtrent de inrichting van zijn onderwijs of door als leerkracht een cursus te volgen over de problematiek van een leerling.

Met een constructieve samenwerking tussen alle personen rondom een kind kan er dagelijkse en meer directe hulp aan het kind geboden worden.

- Leerkrachten krijgen coaching en consultatie van IB'er en RT'er. In de toekomst zal de ambulant begeleider en leerkrachten van speciaal onderwijs hier ook een rol in gaan spelen.

Hoofdstuk 6

Evaluatie onderzoek

In het begin was mij niet echt duidelijk hoe je op een school een nieuwe manier van werken invoert. Ik had tijdens de cursus HGW voor IB van Weer Samen Naar School wel een leidraad gekregen van hoe de opzet van de invoering eruit moest zien, maar het daadwerkelijke invoeren leek me best lastig. Dit kwam doordat ik er vanuit ging dat er leerkrachten zouden zijn die tegenstand zouden bieden. Er worden vaker nieuwe projecten ingevoerd en bij de wat oudere leerkrachten wekken de nieuwe werkwijzen altijd weerstand op. Van collega's van andere scholen hoor ik hetzelfde, dus mijn team gedraagt zich niet uitzonderlijk. Toch vond ik met deze uitgangspositie het erg belangrijk om ook de leerkrachten, die al wat langer in het vak zitten te boeien en te overtuigen van het nut van het invoeren van Handelingsgericht Werken als we Passend Onderwijs willen gaan bieden. Ik ben dan ook gaan uitzoeken wat er in andere landen niet goed verliep in het ontwikkelen van Passend Onderwijs en wat de rol van de leerkracht is binnen het Passend Onderwijs in Nederland. Door naar deze aspecten te kijken alvorens het invoeren, krijg je toch een beter zicht op de taken van leerkrachten en dat je de invoering van HGW moet gaan belichten vanuit het perspectief van de leerkracht. Pas dan kan je hen bereiken.

Tevens bleek op de studiedag Passend Onderwijs dat leerkrachten niet altijd tevreden zijn met aspecten binnen de zorg. Het invoeren van Passend Onderwijs en HGW bieden dus ook een kans om de aspecten, waar zij ontevreden over waren terug te laten komen op een positieve manier.

Voor de eerste presentatie hadden de IB'er en ik besloten dat de leerkrachten alleen als opdracht kregen de informatie op te nemen. Ik wilde eigenlijk meteen een aantal opdrachten laten uitvoeren door de leerkrachten, maar de IB'er vond dit niet zo'n goed plan, omdat de leerkrachten alle informatie waarschijnlijk al veel zouden vinden. Het bleek een goede keuze. Aan de hand van verschillende voorbeelden uit de periode dat ik RT'er op de school was geweest kon ik veel uitgangspunten toelichten aan het team. Ze begrepen alles, maar gaven wel aan dat het erg veel nieuwe informatie was. Ik gaf ze de opdracht mee om de komende maanden te gaan letten op wat er al handelingsgericht ging op school en wat nog Handelingsgericht zou kunnen.

Ik vond het erg leuk om de presentatie te houden, omdat ik normaal niet zo veel zeg in grote groepen. Ik kreeg complimenten aan het einde van de presentatie; het was heel helder verteld.

De tweede bijeenkomst met opdrachten vindt jammer genoeg pas in juni plaats. Dus daar kan ik geen verslag meer over doen in dit onderzoek. Ik denk wel dat de bijeenkomst goed gaat verlopen. Het is veel interactiever, dan de vorige bijeenkomst. De leerkrachten gaan echt oefenen met Handelingsgericht Werken en het opstellen van wenselijke en haalbare doelen voor de invoering.

Door dit onderzoek heb ik me erg goed kunnen verdiepen in Passend Onderwijs. Als leerkracht, RT'er in school en RT'er buiten school heb ik daar veel aan. Ik snap hoe het zorgsysteem binnen de school en buiten de school werkt. Ik probeer ouders meer te betrekken bij het onderwijs van hun kind, ik overleg meer met kinderen als ik een handelingsplan opstel. Ik probeer de positieve aspecten van het kind en de personen rondom het kind te benadrukken, je bereikt daardoor ook een fijnere sfeer als je een gesprek hebt met ouders over hun kind.

Ik had een deel van het onderzoek uitbesteed aan stagiaires van de PABO op de Damiaanschool. Ze zouden een enquête opstellen, die voordat de eerste bijeenkomst zou zijn uitgedeeld kon worden aan de leerkrachten. Zo zouden we er nog specifiekier achter komen welke aspecten binnen de zorg aangepakt moesten worden en wat leerkrachten al wisten van Handelingsgericht Werken en wat ze al op deze manier onbewust deden. Alleen bleek dat de enquête niet volledig was en niet precies toegespitst was op Handelingsgericht Werken binnen de zorg, maar juist op Handelingsgericht Werken door de leerkracht in de klas met een groepsplan. Toen heb ik besloten deze enquête niet te gebruiken. Voor het maken van een nieuwe enquête was er weinig tijd, ik had besloten bij de aangedragen verbeterpunten op de studiedag te blijven en ik had ondertussen met de IB'er besproken dat we na de eerste bijeenkomst met alle informatie over HGW pas aan opdrachten zouden beginnen.

Ik zou in een volgend onderzoek iemand vragen een tijdsplanning met me te maken en mijn tijdsplanning in de gaten te houden. Een presentatie voor een bijeenkomst heb ik keurig op tijd af, maar een onderzoek schrijven dat lukt me niet als ik geen

deadline heb. Uiteindelijk lukt het wel, maar het kost me dan erg veel tijd en stress. Daardoor had ik vaak niet zoveel te bespreken met mijn kritische vrienden. Tevens had ik ook gewoon niet zoveel vragen. Ik had twee jaar terug een onderzoek voor de Pabo geschreven en dat onderzoek betrof het uitkiezen van een nieuwe methode voor wereldoriëntatie. Bij dit onderzoek heb ik ook een bovenschools proces uitgevoerd en ook presentaties gegeven aan het team. Toch heb ik wel veel opgestoken van de onderzoeken van anderen tijdens de bijeenkomsten. De opbouw van het onderzoek, welke informatie bij welk hoofdstuk komt en de hoeveelheid informatie die je gebruikt. Maar de inhoud was zeker zo interessant en bruikbaar voor in je eigen onderwijs.

Nawoord

Ik hoop dat dit onderzoek een bijdrage heeft kunnen leveren aan het toepassen van Passend Onderwijs binnen de Damiaanschool. Het jaar 2012 ligt binnen 2 jaar voor de deur, dus het is belangrijk om op tijd aan de slag te gaan met het volledig toepassen van Handelingsgericht Werken. Daarnaast gaven de artikelen meer inzicht in de situaties in andere landen, waar wij van kunnen leren, als we Passend Onderwijs gaan toepassen.

Zolang er geen geld is voor extra handen in de klas moet er toch gekeken worden hoe men elkaar het beste kan ondersteunen in de organisatie van onderwijs aan leerlingen. Ik hoop dan ook dat leerkrachten van de Damiaanschool zich meer gesteund voelen met meer directe en dagelijkse hulp vanuit IB'er en RT'ers. Met deze steun kunnen zij Passend Onderwijs gaan creëren.

Natuurlijk blijft er altijd wat te verbeteren, maar dat is ook goed, want dan ga je er niet bij "zitten". Handelingsgericht Werken blijft dan een actieve manier van werken en zo kan Passend Onderwijs groeien naar een "Passend Onderwijs" voor leerlingen, leerkrachten, IB'er en RT'ers.

Literatuurlijst

Boeken:

Clijsen, A., Gijzen, W., Lange, S. & Spaans, G. de (2007). *1- zorgroute. Naar handelingsgericht werken*. WNSN Plus. Blz. 6, 24 en 25.

Pameijer, N. & Beukering, T. van. (2007). *Handelingsgericht werken een handreiking voor de Intern Begeleider*. Acco, Leuven (België).

Artikelen:

Brodin, J., Lindstrand, P. (2007). Perspectives of a school for all. *International Journal of Inclusive Education*. Vol. 11, No. 2, p. 133–145.

Doorn, van, E. C. (2005). Zorg voor kinderen en jongeren met problemen op school. *Handboek Jeugdzorg*.

Meijer, W. (2004). Professionele hulpverlening in de basisschool. Maar wie is eigenlijk de professional? Over ongewenste neveneffecten van de zorgstructuur van basisscholen. *Kind en Adolescent Praktijk*. nr. 3, p. 24-26

Meijer, W. (2009). Passend onderwijs vraagt om ideale leraren en ideale hulpverleners. *Kind en Adolescent Praktijk*. Jaargang: 8, nr. 4 p. 178-180.

Tsokova, D., Becirevic, M. (2009). 'Inclusive education in Bulgaria and Bosnia and Herzegovina: policy and practice', *European Journal of Special Needs Education*, vol. 24, nr.4, p. 393-406.

Internet:

- Evaluatie en adviescentrum Passend Onderwijs (2009). Brief aan staatsecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

http://www.passendonderwijs.nl/files/media/beleid_passend_onderrwijs/2010BriefECP_Onderzoeken.pdf

- Handelingsgericht werken op school (2010). Informatie over Noëlle Pameijer.

www.ond.vlaanderen.be/schooldirect/BL703/handeling.doc

- Boekinformatie (2010). Informatie over Tanja van Beukering.

http://www.bol.com/nl/p/nederlandse-boeken/handelingsgerichte-diagnostiek-druk-2/1001004002080182/index.html#product_description

- Kennisnet (2010). Informatie Vijf-stromenmodel van P. de Vries.

<http://leerlingzorgpo.kennisnet.nl/archief/bijdragen2004/vijfstromenmodel>

- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; Rijksoverheid (2010). Passend Onderwijs.

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs>

Cursus en opleiding:

- Weer Samen naar School (WSNS) (2009). Cursus “Handelingsgericht voor IB’ers”
- Opleiding Remedial Teaching (RT) (2008-2010). Aangeboden door Fontys Hogeschool.

School:

- Damiaanschool (2009). Intakeformulier leerlingen opgesteld door de IB’er.

Bijlagen

Bijlage 1

Intakeformulier

Bijlage 2

Handelingsplan

Bijlage 3

Presentatie informatiebijeenkomst 1 Handelingsgericht Werken

Bijlage 4

Opdrachten bij informatiebijeenkomst 2 Handelingsgericht Werken

Bijlage 1 Intakeformulier (Damiaanschool, 2009)

Aanmeldingsformulier voor IB-er

Naam:.....**Geboortedatum:**.....

Groep:.....**Van:**.....**Datum:**.....

DL:.....**DLE: op probleemgebied:**.....

Aanmelding leerkracht vanwege:

Leerproblemen op het gebied van:

- ☐ Rekenen
- ☐ Taalontwikkeling
- ☐ lezen
- ☐ Spelling
- ☐ Motoriek
- ☐ Voorbereidend taal/lees
- ☐ Voorbereidend rekenen
- ☐ Spelontwikkeling

Gedragsproblemen:

- ☐ tijden het werk (welk werk).....
- ☐ negatief gedrag t.o.v. mede-leerlingen
- ☐ negatief gedrag t.o.v. leerkracht
- ☐ anders: nl:.....
- ☐ Is bespreking binnen de werkgroep soc./emot. ontwikkeling gewenst?
ja/nee

Andere problemen, nl:

- ☐
- ☐

Reden van aanmelding (beschrijving van het probleem)

.....
.....
.....
.....
.....

Wat is je hulpvraag?

.....?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

This image shows a full page of blank handwriting practice paper. It features multiple sets of horizontal lines. Each set consists of a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line, providing a guide for letter height and placement. The lines are evenly spaced across the entire page.

59

Bijlage 2 Handelingsplan (opleiding RT, 2008-2010)

Handelingsplan

Personalia

Naam:	Groepsleerkracht:
Didactische leeftijd:	Naam behandelaar:
Huidige klas/groep:	Behandelperiode:

	RT'er (RT-ruimte)	Leerkracht (klas)	Ouders (thuis)
Beginsituatie			
Doelen	<u>Korte termijn</u> doel: <u>Lange termijn</u> doel:	<u>Korte termijn</u> doel: <u>Lange termijn</u> doel:	<u>Korte termijn</u> doel: <u>Lange termijn</u> doel:
Inhouden			

Methodieken, instructie en begeleiding.			
Middelen			
Organisatie			
Evaluatie			
Voortgang			

Bijlage 3

Presentatie informatiebijeenkomst 1 Handelingsgericht Werken
(Weer Samen Naar School, 2009)

Bijlage 4

Opdrachten bij informatiebijeenkomst 2

(Weer Samen Naar School, 2009)

Opdracht 1: In hoeverre vind je dat de uitgangspunten van HGW al uitgevoerd zijn op de Damiaanschool?

1. Onderwijsbehoeften van het kind staan centraal.	
Wat doen wij al zo? Graag voorbeelden!	
Wat zou handelingsgericht kunnen? Graag suggesties!	
2. Werken vanuit een transactioneel kader.	
Wat doen wij al zo? Graag voorbeelden.	
Wat zou handelingsgericht kunnen? Graag suggesties!	
3. Aandacht voor het positieve.	
Wat doen wij al zo? Graag voorbeelden.	
Wat zou handelingsgericht kunnen? Graag suggesties!	
4. Samenwerken met betrokkenen (leerkracht, ouders, leerling, IB'er, RT'er en ambulant begeleider).	
Wat doen wij al zo? Graag voorbeelden.	
Wat zou handelingsgericht kunnen? Graag suggesties!	
5. Systematisch werken, stap voor stap.	
Wat doen wij al zo? Graag voorbeelden.	
Wat zou	

handelingsgericht kunnen? Graag suggesties!	
6. Doelgericht.	
Wat doen wij al zo? Graag voorbeelden.	
Wat zou handelingsgericht kunnen? Graag suggesties!	

Opdracht 2: Beschrijf de onderwijsbehoeften van een zorgleerling in je klas aan de hand van de volgende zinnen.

Deze leerling heeft:

- Opdrachten nodig die.....
- Materialen nodig die.....
- Feedback nodig die.....
- Instructie nodig die.....
- Begeleiding nodig die.....
- Een leerkracht nodig die.....
- Groepsgenoten nodig die.....
- Spel nodig dat.....
- Een plek in de klas nodig die.....
- Ouders nodig die.....

Wat is haalbaar?:

.....

.....

.....

.....

Opdracht 3: Beschrijf positieve aspecten van leerling, die je bij opdracht 2 hebt beschreven. Stel vervolgens je hulpvraag.

Wat zijn positieve aspecten van het kind?

.....

.....

Wat is je hulpvraag?/ Wat wil je nog weten?

.....

.....

.....

.....

Waarom wil je dit weten? Wat kun je ermee?

.....

.....

.....

Is dit een onderkende, verklarende of adviserende vraag?

.....

.....

.....